



## Bir İnkılabın Ardından: Kastamonu'da Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1934-1980)

*After a Revolution: Hat and Clothes Revolution Celebrations in Kastamonu (1934-1980)*

**Mehmet Serhat YILMAZ**

Prof. Dr., Kastamonu University, Department of History, Kastamonu, Türkiye  
Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İTBF, Tarih Bölümü, Kastamonu, Türkiye  
Orcid: 0000-0003-3141-257X / E-mail: myilmaz@kastamonu.edu.tr

### Article Information/Makale Bilgisi

**Cite as/Atıf:** Yılmaz, M. S. (2023). After a Revolution: Hat and Clothes Revolution Celebrations in Kastamonu (1934-1980). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, RepublicSpecial Issue, 83-99.

Yılmaz, M. S. (2023). Bir İnkılabın Ardından: Kastamonu'da Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1934-1980). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cumhuriyet Özel Sayısı, 83-99.

**Article Types / Makale Türü:** Research Article/Araştırma Makalesi

**Received/Geliş Tarihi:** 10 June / Haziran 2023

**Accepted/Kabul Tarihi:** 24 October /Ekim 2023

**Published/Yayın Tarihi:** 29 October /Ekim 2023

**Pub Date Season/Yayın Sezonu:** October/Ekim

**Issue/Sayı:** RepublicSpecial Issue/Cumhuriyet Özel Sayısı **Pages/Sayfa:** 83-99

**Plagiarism/İntihal:** This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

**Published by/Yayıncı:** Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

**Ethical Statement/Etik Beyan:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Serhat YILMAZ)

**Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

## Öz

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 23 Ağustos 1925- 1 Eylül 1925 tarihleri arasında Kastamonu seyahatine çıkmıştır. Bu gezinin önemi, şapka ve kıyafet inkılabına ilişkin ilk konuşmaların Kastamonu’da yapılmış olmasıdır. Bu makalede, Atatürk’ün Kastamonu seyahatinden sonra bir anma programı şekline dönüşen 1934-1980 yılları arasında Kastamonu’da yapılan “Şapka ve Kıyafet İnkılabı” kutlamaları araştırılmıştır. Araştırmada kutlamaların Kastamonu’da ne zaman başlatıldığı, nasıl yapıldığı sorusuna cevap aranmıştır. Makalede değişen zaman içerisinde kutlamalar, şekil ve içerik itibarıyla kutlama programları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma literatür üzerinden yapılmış, araştırma inceleme eserlerinden yararlanılmıştır. Çalışma verilerinin derlenmesinde dönem içinde yayımlanan Kastamonu, Doğrusöz, Karadeniz ve Yenises yerel gazeteleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, Kastamonu’da Şapka ve Kıyafet İnkılabı kutlamaları mahalli, milli bir gün olarak 1934 yılında Halkevi merkezli başlatılmıştır. Kutlamalara verilen isimler zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Başlangıçta “Gazi Günü” ve “Atatürk Günü” olarak isimlendirilen kutlamalar daha sonra “Şapka İnkılabı” veya “Şapka Devrimi” şeklinde ifade edilmiştir. Etkinlikler Atatürk’ün vefatı, İkinci Dünya Savaşı, askeri darbe dönemlerinin ilk yılları, hava durumu gibi çeşitli sebeplere bağlı ve dönemin şartlarına göre sade veya daha kapsamlı bir tören şeklinde yapılmıştır. Kutlama törenleri zaman zaman sıradan ve sönük geçtiği eleştirilerine de maruz kalmıştır. Şapka ve kıyafet inkılabı törenleri için Kastamonu’da bir milli gün kutlama geleneğinin oluştuğu anlaşılmaktadır. Günümüzde Kastamonu resmi kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve halkın geniş katılımıyla yerel ve millî bir gün olarak kutlama geleneği devam etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Atatürk, İnkılaplar, Şapka İnkılabı, Kastamonu

## Abstract

Mustafa Kemal Atatürk left Ankara between 23 August 1925 and 1 September 1925 and went on a tour to Kastamonu. This trip is important for the hat and clothing revolution. Because the first speeches about the revolution were made in Kastamonu. In this article, the hat and dress revolution celebrations in Kastamonu between 1934-1980 after Atatürk's Kastamonu trip were investigated. In the research, an answer was sought to the question of when the celebrations were started in Kastamonu and how they were held. The shape of the celebrations in the changing time has been evaluated through the celebration programs. In the research, it was made on the literature, research and examination works were used. Study data were obtained from Kastamonu local press. In the research, Kastamonu, Doğrusöz, Karadeniz and Yenises newspapers covering the period were used. As a result, the hat and dress revolution celebrations in Kastamonu were accepted as a local national day. It was first celebrated in 1934 centered on the Halkevi/Community Center. The names given to the celebrations have changed over time. It was originally celebrated as "Veteran's Day" and "Ataturk's Day". Later, the celebrations were expressed as "Hat Revolution". The activities have changed depending on various reasons such as the death of Atatürk, the Second World War, the first years of the military coup periods, and the weather. According to the conditions of the period, it was performed as a comprehensive or simple ceremony. Celebration ceremonies have also been subjected to criticism that they are ordinary and dull from time to time. There is a tradition of celebrating a national day in Kastamonu for the hat and dress reform ceremonies. Today, the tradition of celebrating Kastamonu as a local national day with the participation of official institutions and organizations, non-governmental organizations and the public continues.

**Keywords:** Atatürk, Revolutions, Hat Revolution, Kastamonu

## Giriş

Osmanlı Devleti'nin yaklaşık son bir asırlık döneminde çeşitli alanlarda bir takım ıslahat çabaları yapılmıştır. Bunlar modernleşme yolunda atılan ilk adımlardır. Cumhuriyet idaresinde daha köklü değişiklikler, inkılaplar yapılmıştır. İnkılaplar, daha geniş anlamda ve bütüncül bir yapı içerisinde ümmet yerine millet, tebaa yerine vatandaşlığa geçmek ve kurumsal olmanın dışında halka doğru yönelmesi bakımından Osmanlı döneminden ayrılmaktadır. Genel anlamıyla yapılan inkılâp hareketlerinde, eski kurum, kanun ve belirli simgelerin yerine yenilerini koyma ve bu yolla çağdaşlaşma süreci saltanatın ve halifeliğin kaldırılması, dini eğitim ve hukuk alanında yapılan inkılâplarla tamamlanmış olmuyordu. Toplumsal alana daha çabuk inebilecek ve sosyal yapıda meydana getirilecek değişiklikler ile bir zihniyet inkılâbının da gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (Yılmaz, 2005, s. 223). Saltanattan millet rejimine geçiş sürecinde birbirine paralel ve aynı amaca yönelik düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler hukuk alanındaki inkılaplarla desteklenmiştir. Şapka kanununun çıkarılması, memurların kılık kıyafeti ile ilgili kuralların konulması, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, türbedarlıklarla birtakım unvanların yasaklanıp kaldırılması, etnik, dinî ve hatta mezhepler arasındaki ayrımları ortadan kaldırmak bakımından önemlidir. Bütün bunların altında modern dünyaya Türkün medenî olduğunu göstermek ve düşünce alanında top yekûn bir inkılâbı gerçekleştirmek arzusu yatmaktaydı (Yılmaz, 2005, s. 223-224). Atatürk; Nutuk'ta, "milletimizin başına giymekte olduğu, cahillik, gaflet, taassup, yenilik ve medeniyet düşmanlığının belirgin işareti gibi görünen fesi atarak, onun yerine bütün medeni dünyaca başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve böylece, Türk milletinin medeni toplumlardan zihniyet bakımından da hiçbir ayrılığı bulunmadığını göstermek kaçınılmaz oluyordu" diyerek bu gerekçeleri ortaya koymuştur (Atatürk, 1981, s. 605).

Bilindiği üzere Mustafa Kemal Paşanın Kastamonu gezisi 23 Ağustos 1925 ve 1 Eylül 1925 tarihleri arasını kapsamaktadır. Bu seyahatin Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından önemi Şapka ve Kıyafet İnkılabına ilişkin ilk konuşmaların Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından bu seyahat sırasında, Kastamonu'da yapılmış olmasıdır. Bilindiği gibi Kastamonu, Millî Mücadele hareketine cephe gerisinde destek veren ve lojistik önemi olan bir vilayetti. Mustafa Kemal Paşa Batı Cephesi'nde "Gözüm Sakarya'da, Dumlupınar'da kulağım İnebolu'da" derken bu önemi vurgulamıştı (Çelebi, 2023; Çelebi, 2014, s. 105-110). Onun Kastamonu'ya uzun zamandır gelmek istediği ve Kastamonulular tarafından davet edildiği de bilinmektedir. Aslında 1924 yılında, Mustafa Kemal Paşanın Kastamonu'ya seyahat programının yapıldığı, fakat Erzurum'da yaşanan deprem sonrası programın iptal edilerek deprem bölgesine, Erzurum'a gittiği bilinmektedir (Eski, 2002, s. 7).

Atatürk'ün Kastamonu'yu ziyaretinden daha evvel Kastamonu'ya davet edilmesi söz konusudur. Atatürk'ü Kastamonu'ya davet etmek üzere iki defa heyet teşkil olunmuştur. 11 Ağustos 1925'te heyetle görüşen Atatürk yapılan daveti kabul etmiş, en kısa zamanda Kastamonu'ya geleceğim sözünü vermiştir (Eski, 2002, s. 8). Atatürk, 23 Ağustos 1925 günü sabah Çankaya Köşkünden ayrılmış, Kalecik, Çankırı yoluyla akşam üzeri Kastamonu'ya gelmiştir. 24 Ağustos günü Askeri Kışla, Devlet Hastanesi, Memleket Kütüphanesi, Belediye ve Hükümet Konağı ziyaretleri yapmıştır. 25 Ağustos günü Ecevit Köyü, Küre İlçesi ve İnebolu'ya ulaşmıştır. 26 Ağustos günü İnebolu Belediyesi, Hükümet Dairesi ve çarşı içerisinde halk ile temas etmiştir. 27 Ağustos günü İnebolu Türk Ocağı binasında tarihi şapka ve kıyafet nutkunu vermiştir. 28 Ağustos günü İnebolu'dan ayrılmış, Küre, Devrekâni yoluyla Kastamonu'ya gelmiştir. 29 Ağustos günü Taşköprü, 30 Ağustos günü Daday seyahatinde bulunmuş, akşamüzeri Kastamonu'ya dönmüş, Türk Ocağını ziyaret etmiş, Cumhuriyet Halk Fırkasında tarihi Kastamonu konuşmasını yapmıştır. 31 Ağustos günü sabah Kastamonululara veda ederek ayrılmış, Ilgaz-Derbent'te Çankırılılar tarafından karşılanmış, Çankırı'da bir gece misafir olarak bulunmuş ve 1 Eylül günü öğleden sonra Ankara'ya ulaşmıştır. (Yılmaz, 2005, s. 227; Yılmaz, 2008, s. 15-17). Gezi konusunda yerel basına, Kastamonu ve Açıksoz gazetelerine dayalı olarak Eski'nin (2002), geziye ilişkin arşiv belgelerini ele alan Yılmaz'ın (2008) ve Özgen'in (2011) çalışmaları bulunmaktadır.

Kastamonu gezi programının başlangıcından itibaren Atatürk'ün İnebolu, Daday, Taşköprü ve Kastamonu'daki konuşmalarına bakıldığında temelde, Cumhuriyete giden yolda Türklüğün vermiş olduğu başarılı mücadele, medeniyet ve medenî olmanın gerekliliği, yapılan inkılap hareketleri, gerekçeleri ve kıyafet inkılabının zarureti üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Yukarıdaki program çerçevesinde Atatürk Kastamonu'ya geldiğinin ertesi günü 24 Ağustos 1925 tarihinde Belediye Dairesi önünde yaptığı konuşmada "Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki ona bigâne olanları yakar ve mahveder" şeklindeki sözleriyle medenî olmanın gereklerini izah ile bunun için zihniyette bir değişimin olması gerektiğinden bahsetmiştir (Yılmaz, 2008, s. 17-18). Düşüncelerini, İnebolu'da Türk Ocağında yaptığı 27 Ağustos 1925 tarihli konuşmasında daha da genişleterek Türk halkının medenî olduğunu, fakat bunu zihniyetiyle de ispat etmek ve göstermek zorunda olduğundan bahisle kılık kıyafet hakkındaki fikirlerini halka açar ve toplanan kalabalığa "Bizim kıyafetimiz millî midir?", "Bizim kıyafetimiz medenî ve beynelmilel midir?" şeklinde sorular yönelterek bu iki soru etrafında kıyafetin değişmesi gerektiğini şu cümlelerle vurgulamıştır:

“Arkadaşlar! Turan kıyafetini araştırıp ihyâ eylemeye mahal yoktur. Medenî ve beynelmilel kıyafet bizim için çok cevherli, milletimiz için lâyük bir kıyafettir. Onu iktizâ edeceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve bittabi bunların mütemmimi olmak üzere başta siperî şemslî serpuş, bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, smokin gibi, frank gibi...”. (Eski, 2002, s. 39).

Kıyafet alanında yapılan inkılaplar hakkında olarak olumlu bir hava yaratmak, önceden halka tanıtıp mal etmek düşüncesi ile yapılan Kastamonu seyahati olumlu sonuçlar vermiştir. Nitekim Şapka İktizası hakkında 671 sayılı kanunun yayımlanmasına kadar (25 Kasım 1925) üç aya yakın bir süre geçmiştir. Bu süre boyunca, büyük şehirlerdeki memurlardan başlayarak okuryazar gruplar arasında şapka yaygınlaşmıştır. Yasa yapılmadan önce olumlu bir hava yaratmak, hiç değilse aydınların giyim alışkanlıklarında fiili değişiklikler meydana getirmek çabalarına girişilmesi istenilen sonuçları vermiştir (Tunçay, 1981, s. 150-151).

Bu makalede, Atatürk'ün Kastamonu seyahatinden sonra bu tarihi güne ilişkin kutlamaların Kastamonu'da ne zaman ve nasıl başlatıldığı ve ne şekilde kutlandığı sorularına cevap aranmıştır. Araştırmada konu hakkında telif ve tetkik eserler ile Kastamonu yerel basını kullanılmıştır. Yerel basınından elde edilen veriler ışığında Şapka ve Kıyafet İnkılabı kutlamalarının değişen zaman içerisinde kutlanış biçimi, kutlama programları üzerinden değerlendirilmiştir.

Öncelikle Kastamonu'da kutlama geleneğinin oluşumuna etki eden sebepler üzerinde durmak gerekir. Sosyal etkileşim bakımından Atatürk'ün bazı vilayetlere gelişine ilişkin bu vilayetlerde yapılan etkinliklerin etkisinden bahsedilebilir. Bu kapsamda “Gazi Günü” adı altında yapılan kutlamaların etkisinin olduğu düşünülebilir. 1932 yılında Halkevlerinin kurulması, hemen her yerde kısa zamanda teşkilatlanması, faaliyetlere başlanması sürecinde kültürel ve siyasal etkileşimin hızlanması da bir etken olarak değerlendirilebilir. Bir başka husus, Osmanlı Devleti'nden devralınan siyasal kültürel mirasın Cumhuriyete yansması olan millî gün ve bayram kutlama geleneğinin akamete uğraması konusudur. On Temmuz îd-i Millîsi (Meşrutiyet Bayramı) ve Yevm-i İstiklâl-i Osmanî (Osmanlı İstiklâl Günü) gibi millî günler önemini kaybetmiş, yeni kazanımlar ve millî değerler etrafında şekillenerek oluşan millî bayram olgusu, Türk toplumunun ruhunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı (23 Nisan) ve Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim) gibi millî gün ve bayramlar etrafında yeni kazanımları öne çıkarmıştır.

Millî gün ve bayram olgusuna Osmanlı saltanatının ortadan kalkması, Millî Mücadele hareketinin başarıya ulaşması ve bu dönemde Lozan Barış Konferansı'nda Büyük Millet Meclisi'nin tek başına ülkeyi temsil etmesi gibi önemli gelişmelerin etkisinin olduğu kabul edilmelidir. Cumhuriyetin ilanı, bayram olgusuna yeni bir anlam kazandırmıştır. Bir ara, 1924 yılı ağustos ayında Necip Asım'ın Anadolu Mecmuası'nda hala “millî bayram” arayışı içerisinde olduğu görülür. Bu millî günün Anadolu içerisinde aranması gerektiğinden hareketle, 26 Ağustos günü, yani Malazgirt Zaferi en yakın adres olarak gösteriliyordu (Necip Asım, 1340, s. 163-164). Bu hususta yerel veya ulusal millî gün arayışında yukarıda bahsedilen tarihi sürecin de etkisini görmezden gelinemeyeceği açıktır. Son olarak ve daha genel bir çerçevede ise 1930'lu yıllardaki siyasal gelişmelerin etkisinden bahsetmek gerekir. Bilindiği gibi 1933 yılında bir yasa ile Cumhuriyetin 10. yılı kutlanmış ve kutlama programı ve etkinliklerine çok önem verilmiştir (Doğaner, 2007, s. 119-143). Bu durumu sadece Cumhuriyetin onuncu yıldönümü olmasıyla açıklamak eksik kalır. 1930'lardan itibaren genç rejimin toplumda kabul görmesi veya bu konuda birtakım sıkıntılarının olduğu düşüncesi yönetici kadroyu vatandaşlık politikaları, Cumhuriyetin kazanımları konusunda faaliyetler yürütecek yeni kuruluşlar oluşturmaya itmiştir. Bu konuda üniversite reformu yapılmış, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Halkevleri kurulmuştur. Yeni kurum ve kuruluşlara gerek bilimsel çalışmalar yaparak gerek sosyal ve kültürel faaliyetlerle rejimi topluma tanıtmaya ve benimsetmeye konusunda bir işlev yüklenmiştir. Tek parti yönetimine giden yolda yeni rejimin siyasal örgütü CHP oluyordu. Parti, topluma siyasî eğitim veren bir okul olacaktı. Rejimin sosyal ve kültür politikaları tek bir yerden, Halkevleri tarafından yürütülecekti.

Türk toplumunun bu yeni sosyal, siyasal, kültürel ortamda Osmanlı Devleti'nin tebaası olmaktan Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşı olma yolunda geçiş süreciyle hızlı bir etkileşim içerisinde olduğu görülür. Bu bağlamda yeni kazanımlar etrafında şekillenen arayışlar, millî kültür ve millî hassasiyetler de taşır. Daha belirgin bir ifadeyle Atatürk'ün Nutuk adlı büyük eserine başlangıç tarihi olarak seçtiği 19 Mayıs'tan başlamak üzere Kurtuluş Savaşı'nın belirgin kronolojisi esas alınarak Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ve günümüzde vilayetlerde kurtuluş günleri veya Mustafa Kemal Paşa'nın geldiği vilayette etkinliklerle anılması gibi tarihi günler ön plana çıkarak kutlanmaya başlamıştır. 27 Aralık 1919'da Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Atatürk'ün Aydın'a gelişi münasebetiyle Aydın Halkevi tarafından düzenlenen “Gazi Günü” kutlamaları örnek verilebilir. Kastamonu'ya yakın olan bir vilayetten bir başka örnek vermek gerekirse, Mustafa Kemal Paşa, 26 Ağustos 1931 tarihinde ilk defa Zonguldak'a gelerek Zonguldak'ı ziyarette bulunmuştur. 1932 yılından itibaren Zonguldak'ta “Gazi Günü” kutlamaları yapılmaya başlamıştır. Bu kutlamalar Kastamonu basınında “Zonguldaklılar Gazi Günü olarak kabul ettikleri 26 Ağustos'u büyük bir sevinçle kutlamışlardır. Büyük Reis için fevkalade muhabbetkar tezahüratlar yapılmış ve saygıları telgrafla kendilerine arz edilmiştir.” şeklinde yer almıştır. (Kastamonu, 28 Ağustos 1932, s. 2). 1933 yılında etkinlikler

Kastamonu gazetesinde: “Zonguldak’ta Gazi Günü Merasimle Kutlandı” manşetiyle yer almıştır. Gazete kutlama törenlerine sayfasında şu şekilde yer ayırmıştır: “Zonguldaklılar Gazi Günü yaptıkları 26 Ağustos’u büyük merasimle ve candan tezahüratlarla kutlamışlardır” (Kastamonu, 27 Ağustos 1933, s. 1). Sonuçta 1932 ve 1933 yılından itibaren Mustafa Kemal Atatürk’ün Zonguldak’a gelişi, tören ve etkinliklerle kutlanmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Bir diğer ve ulusal nitelik taşıyan gün ise, başlangıçta yerel millî günlerden birisi olarak başlayan 19 Mayıs’tır. 23 Temmuz 1919 (Erzurum Kongresi’nin açılışı), 4 Eylül 1919 (Sivas Kongresi’nin başlaması) gibi 19 Mayıs da özel, yerel bir gün olarak kutlanabilirdi. Samsunlular, 1926’da 19 Mayıs’ı “Gazi Günü” ilân ederek kutlama törenleri düzenlemişlerdir. Bundan sonra 19 Mayıs, programlı törenlerle her sene kutlanmaya devam etmiştir. 1927 yılı kutlamaları münasebetiyle vilayet gazetesinde yer alan bir yazıda şu ifadeler yer alıyordu. “Gönül pek arzu ederdi ki, istiklâl ve inkılâp tarihinde pek mühim olan bugün, umum vatan için tebci ve tes’id olunsun. Bugün de inkılâp ve ihtilalin başlangıcı olmak hasebiyle sair bayramlar arasına girsin”. Nihayet Atatürk’ün Samsun’a çıktığı gün olan 19 Mayıs, diğer millî bayramlarımız gibi 1935 yılında bir yasayla resmî millî bayram olarak ilan edilmiştir (Akbulut, 1995, s. 771-779).

### 1. Kastamonu’da Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1934-1938)

Kastamonu yerel basın taramalarından Atatürk’ün Kastamonu’ya geldiği 23 Ağustos 1925 tarihinin yıldönümü kutlamalarının ilk olarak 1934 yılında başlatıldığı anlaşılmaktadır. Kutlama düşüncesi Mustafa Kemal Paşa’nın, Cumhuriyet Halk Partisi Kastamonu İl Teşkilatı ve Kastamonu Halkevi’ne imzalı iki fotoğrafını hediye etmesiyle başlamıştır. Bu fotoğrafların sözü geçen kuruluşlardaki yerlerine konulması sırasında bir merasim düzenlenmiştir. Kastamonu Halkevi’ndeki merasim sırasında Atatürk’ün Kastamonu’ya gelişi tarihi olan 23 Ağustos’un her yıl “Gazi Günü” olarak kutlanması kararı alınmış ve derhal kutlama hazırlıklarına başlanmıştır (Kastamonu, 20 Ağustos 1934, s. 1). Bu bilgiden hareketle kutlama etkinliklerinin ilk olarak Kastamonu Halkevi merkezli bir faaliyet olarak başlatıldığını söylemek yanlış olmaz.

Kastamonu’daki kutlamalar ilk önce “Gazi Günü” olarak isimlendirilmiştir. 1934 yılında Kastamonu gazetesinde “Gazi Günü Kutlamaları” şu şekilde manşet olmuştur: “Sevgili Gazimizin Kastamonu’muzu Teşrifle Şeref Verdikleri 23 Ağustos Gazi Günü Geçen Perşembe Şehrimizde Emsalsiz ve Samimi Bir Tezahüratla Kutlandı”. Bu başlık altında gazete kutlama etkinliğinden şu şekilde bahsetmiştir:

Sevgili Gazimizin Kastamonu’muza teşrifle şereflendirdikleri 23 Ağustos günü program vecihle geçen Perşembe saat 14.00’de Cumhuriyet Alanı’nda toplanan memurin ve halktan mürekkep kesif ve kalabalığın iştiraki ile sevinçle kutlandı. Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal ve hep bir ağızdan söylenen 10. Cumhuriyet Marşı’ndan sonra Halkevi İdare Heyeti Reisi Baki Bey tarafından bir nutuk irat edildi. Bundan başka Gazi Hazretlerinin yüksek şahıslarına hitaben yazılmış şiirler okundu. Halkevi bisiklet ve süvari kolu tarafından resmigeçit yapılarak merasime nihayet verildi. Gece şehrin her tarafı elektriklerle tenvir edilmiş ve muhtelif mahallelerde geç vakte kadar şenlikler icra olunmuştur. Gece Halkevinin tertip etmiş olduğu müsamere ve burada okunan şiirler halkın takdirleri, alkışları ile karşılandı. Yine bugünün şerefine ertesi Cuma günü saat 14.00’de Gazi Stadi’nda kadın ve erkek binlerce kişinin huzurunda Halkevi Spor Şubesi tarafından tertip edilmiş olan muhtelif spor eğlenceleri yapıldı. Yüzme faaliyetini halk çok derin bir alakayla takip etti. Çocuk bahçesi kısmında da muhtelif oyuncular arasında memleket çocukları akşamlara kadar neşeli bir gün geçirmişlerdir (Kastamonu, 27 Ağustos 1934, s. 1).

1935 yılında Kastamonu gazetesinde etkinlikler şu başlıklarla yerini almıştır: “10 Yıl Önce Büyük Atatürk Bugün İlimizi Şereflendirmişti”, “Kastamonu’nun En Ulu ve En Kutlu Günü Bütün Yurttaşların Gönülden Taşan Saygı ve Sevgi Duyguları İle Kutlandı”. Gazetede, Kastamonu’nun baştanbaşa donatıldığı, Kastamonuluların görülmedik törenler yaptığı, büyük kurtarıncının ululuğunu bir daha anladıkları, ulu önderi bir daha aralarında görmek için çok hasretli sözler söyledikleri ifade edilmiştir. “Kastamonu’nun En Büyük Günü 23 Ağustos Atatürk Günü” başlığıyla gazete kutlama törenlerine sayfasında şöyle yer vermiştir:

Büyük önderimiz Atatürk’ün ilimize ayak basarak şeref verdikleri 23 Ağustos gününün yıldönümü geçen cum’a günü saat 11.00’de Cumhurluk Alanında binlerce halkın coşkun ve içten gelen sevinçle kutlandı. Bu toplantıda Doktor Fazıl Berki Tümtürk not tutarak gazetemize aynen yazdığımız içten gelen bir söylev söyledi. Doktorun söylevi sık sık alkışlarla karşılanıyordu. Bir saate yakın bu söylev bütün dinleyiciler üzerinde derin izler bıraktı. Hele büyük Atatürk’ün ayrılış söylevini okurken halk tamamen kendinden geçti. ‘Benim için sizden ayrılmak çok elimdir’ cümlesini dinleyenler sevinç ve minnete gözyaşı döküyordu. ‘Fakat emin olun ki size veda için elimi uzattığım zaman bu sizden uzaklaşmak için değil sizinle temasını bütün ömrümde hissetmek içindir.’ sözleri tekrar okunurken hemen her kelimesi halkı memnuniyet denizlerine gark ediyor ve koca alanı dolduran kalabalık dinleyicilerin son derece hürmetli ve derin sükutu içinde sanki bütün Kastamonu tek kalp olmuş yalnız onun teşekkür darabanları duyuluyordu. Çünkü bütün ömründe teması hissetmek teminatı irade ve ihtiyarları selbederek bütün Kastamonuluları bahtiyar ve yekpare bir kalp haline getirmişti. Biz de o gün o anki yüksek saygı sevgi ve

şükran hissiyatının orada bulunanlar ölünceye kadar unutulamayacağına kanaat ettiğimizi yazmakla iktifa ederiz. Rıza Başdurmaz'ın okuduğu şiiri halk üzerinde hoş bir tesir bıraktığı gibi bugünü gönlü ile duyan Lise Türkçe Öğretmeni Zeki'nin yazdığı çok içli ve çok candan şiiri de gönülden gelen alkışlarla dinlendi. Halkevi bandosu tarafından marşlar çalındı ve birçok bisikletçiler tarafından geçit töreni yapılarak toplantıya son verildi. Gece ilimiz sonsuz sevinçler içinde çalkalanıyordu. Halk Partisi ve uray önünde geç vakte kadar şenlikler yapıldı ve millî oyunlar oynandı. Halkevinde güzel bir müsamere verildi. Bütün özel ve kamusal yapılar ve evler bayraklarla donatılmış, sayısız ampuller yeşil Kastamonu'yu bu büyük gece şerefine gündüze döndürmüştü (Kastamonu, 27 Ağustos 1935, s. 1).

1936 yılı kutlamaları Kastamonu gazetesindeki “23 Ağustos Atatürk Günü”, “Kastamonu Yüce Şef Atatürk'ün Kastamonu'ya Şeref Verişinin On Birinci Yıldönümünü İçten Gelen Büyük Bir Coşkunlukla Kutlandı” ve “23 Ağustos Atatürk Günü Şehrimizde Nasıl Kutlandı” başlıklarıyla verilmiştir. Gazete kutlama törenlerine sayfalarında şu şekilde yer vermiştir:

Yüce Şef Atatürk'ün şehrimize ayak bastığı 23 Ağustos gününün 11. yıldönümü geçen pazar günü şehrimizde büyük bir coşkunluk ve heyecanla kutlandı. Evvelden hazırlanmış programa göre o günü şehrimizde bütün resmi ve hususi binalar, dükkân ve mağazalar bayraklarla süslenmişti. Merasim yeri Gazi Stadi idi. Atatürk'ün şehrimize ayak bastığı saat göz önüne alınarak merasime saat 17.00 de başlanacaktı. Daha saat 12.00 den itibaren kadın, erkek ve çocuktan mürekkep binlerce halk yavaş yavaş Gazi Stadyumu'na gitmeye başlamış ve geniş olan stat sahası dolmuştu. Merasim sahasında başta İlbay ve C.H. Partisi İl Yönetim Kurulu Başkanımız Tefik Talat Hitay olmak üzere Subay İyşarları, Parti, Uray ve diğer kurumlar mensupları bir askeri kıta ve pek çok halk yerini almışlardı. Tam saat 17.00'de Halkevi bandosunun çaldığı İstiklal Marşı ile tören başladı. Bunu müteakip Doktor Fazıl Berki kürsüye çıkarak Atatürk'ün Kastamonu'ya şeref verişinin bu büyük yıldönümünü güzel bir şekilde anlatan ve izah eden söylevi müteakip hep birlikte Onuncu Yıl Marşı söylenildi ve stattaki merasime nihayet verildi. Buradan büyük bir kalabalık Atatürk'ün anıtı önüne gitti. Mümtaz Yaman tarafında güzel bir hitabe irad edilerek Kastamonu'nun Atatürk'e olan bağlılığı heyecanlı bir şekilde ifade edildi. Nutuktan sonra türlü kurumlar tarafından hazırlanmış olan çelenkler anıta konuldu. Buradan Cumhuriyet Halk Partisi kurağına gidildi. Atatürk'ün Parti İlçe Yönetim Kurulu'na lütfen armağan buyurdukları imzalı fotoğraflarının Parti İlçe Yönetim Kurulu Başkanı Adil Yücebiyik tarafından kısa ve heyecanlı bir söylevle açılış töreni yapıldı ve gündüz yapılan törene son verildi. Gece büyük günün şerefine her taraf elektrikle tenvir edilmiş ve birçok yerlere vecizeler asılmıştı. Birçok halk ve Halkevinin iştiraki ile bir fener alayı yapılmış ve muhtelif mahallelerde halk kısım kısım toplanarak türlü eğlenceler tertip etmişler ve gece yarısına kadar millî oyunlar vesaire oynanarak bu büyük günün gecesini tesid etmişlerdir. Gece ayrıca Belediye tarafından Kolordu Komutanı Korgeneral Nazmi şerefine bir ziyafet verilmiştir. İlbaylık, Parti Başkanlığı, Halkevi, Parti İlçe Yönetim Kurulu, Uray tarafından Atatürk'e halkın kendisine olan candan bağlılığını sonsuz tazimlerini bildiren telgraflar da çekilmiştir. Fazıl Berki Tümtürk tarafından söylenen nutku gelecek sayımızda yayımlayacağız (Kastamonu, 25 Ağustos 1936, s. 1).

Kastamonu gazetesinde 1937 yılında şöyle başlıklar atılmıştır: “Bugün Büyük Atatürk'ün Kastamonu'ya Teşrifinin Yıldönümüdür” ve “Kastamonu Halkı Bu Aziz Günü Bütün Canıyla Kutluyor”. Kutlamalar gazetede şu şekilde yer almıştır:

Büyük Atatürk bundan tam on iki sene evvel şehrimize şeref vermişler ve Şapka İnkılabını tekke inkılabı gibi Türklüğün medeni cihan içerisinde layık olduğu yüksek mevkii ihraza başlıca amil olacak büyük inkılâpları da şehrimizde yapmışlardı. Bilhassa bu inkılâpları yapmak için vilayetimizi intihap buyurmaları halkımızın bihakkın sinisini kabartmakta ve bu asil duygularla coşkun tezahürata vesile olmaktadır. Sabahleyin saat tam 11.00'de Cumhuriyet Alanı'nda asker, memurlar ve bütün parti ocakları, spor ve avcı kulüpleri ve pek çok halk toplanarak bu büyük günü kutlamışlardır. Lise Almanca Muallimi Cemal Koral Atatürk'ün şehrimize teşrifinin ifade ettiği yüksek mana ve büyük inkılâpların içtimai benliğimizde husule getirdiği yenilikleri tebarüz ettiren kıymetli bir hitabe söyledi. Bundan sonra muhterem Vali ve Parti Başkanımız Avni Doğan alkışlar arasında kürsüye geldi. Aziz Valimiz bilhassa Atatürk'ün büyük inkılâpları yapmak için Kastamonu'yu intihap edişlerindeki hikmet ve manayı, kendilerine mahsus ince ve sesli ifadesiyle anlattıktan sonra her inkılâpta Kastamonu halkının daima ileri safta olduğu asil Türk kadının peçeyi çoktan tarihe mal ettiğinin fakat henüz şurada burada çarşaf giyen hanımların görülmekte olduğunu bayanlarımızı maziye bağlayan bu itiyadın terk edilmesini ve kadınlığın medeni kisvesi olan manto giyilmesinin yüksek manasını anlattı ve bizi en medeni milletlerden daha ileriye götürmeye azmetmiş olan Ulu Önder Atatürk'ün yüce namını hürmetle anarak alkışlar arasında nutkunu bitirdi. Bundan sonra büyük alay kışlaya Atatürk Anıtı'na çelenk koymaya gidildi. Burada encümen azasından Baki Tümtürk kıymetli bir hitabe irad ederek bu uğurlu ve şanslı günün yüceliğini anlattı. Atatürk'ün Kastamonu hakkındaki teveccühkar sözlerini hatırlattı ve büyük Ata'nın adına hitap ederek istiklal ve can bağışlayan büyük Ata'nın anıtı önünde hürmetle eğildi ve alkışlarla nutkunu bitirdi. Bundan sonra halk dağıldı. Ocaklarda ve belediye binalarında şenlik için hazırlık yapılmaktadır.” (Kastamonu, 23 Ağustos 1937, s. 2).

1938 yılı kutlamaları Doğrusöz gazetesinde şu başlıklarla yerini almıştır: “Kastamonu Dün En Büyük Bayramını Kutladı”, “Atatürk’ün Büyük Günü, Bütün Kastamonu Halkının İçten ve Candan Sevinçleri ile Tespit Edildi. Halk Bu Kutsal Günü Bayramların Bayramı Yaptı”. Gazete, kutlama törenlerine sayfasında şöyle yer vermiştir:

Atatürk’ün Kastamonu’ya gelişi gününü Kastamonu her sene daha içten ve daha gönülden duygularla kutluyor. Onun şehrimizde geçirdiği günleri ömürlerinin en mesut anı sayan Kastamonulular geçen senelerde de bu ulu bayramı bütün gönü ile kutlamışlardı. Fakat bu sene CHP ocakları bu öz halk işini daha teşkilatlı daha muntazam ve daha parlak bir şekilde başardılar. Daha sabahtan bütün memleket baştan aşağı al bayraklarımızla donatılmıştır. Saat 11.00’a doğru şehrimizde pazar günü olmasına rağmen bütün dükkânlar kapandı. Herkes kendi ocağına toplandı. Saat on bire çeyrek kala Belediyenin önü çok kesif bir halk toplantısına sahne oldu. Önde Halkevi Bandosu olduğu halde bütün ocaklar kendi bayraklarını ve parti bayraklarıyla asıl toplantı yeri olan Cumhuriyet Alanı’na gittiler. Spor kulübümüzün spor, güreş, atlet, voleybol takımları, sonra avcılar kulübü muntazam elbiseleriyle merasime eşlik etmişlerdi. Alaydan bir müfreze ile bütün subaylar ve bütün memurlar Kastamonu’nun öz ve aziz bayramını kutlamaya başlamışlardı. Saat 11.00’de merasim başladı. On iki yıl önce Ilgaz’ın yeşil çamları arasından süzülerek gelen otomobilin Kastamonu’ya saadetler ve neşeler getirdiğini ve bu aziz yolcunun, bu kıymetli misafirin hepimizin can bağlarıyla bağlandığımız Atatürk olduğunu anlattı. Ve ona bizim bağlılığımızın sırrını çok içli bir ifade ile anlatan hatip bilhassa Atatürk’ün bu seyahatinden doğan inkılâplar üzerinde durdu ve ‘Atatürk’ün bu seyahati aynı zamanda bütün milletin kurtulması için en köklü ve en verimli inkılâpların tecellisine vasıta olmuştur’ dedi. Büyük Ata’nın bu seyahatinde söylemiş olduğu çok kıymetli ve çok içli nutukları ve vecizeleri hatırlatıp ve bilhassa Olukbaşı’nda Kastamonu’dan ayrıldıkları sırada kıymetli arkadaşımız Cemal Koral’ın nutuklarına vermiş oldukları çok veciz ve çok ateşli cevabı okudu ve nutkuna kahraman orduya, inkılâpçı gençliğimize ve bütün halkımıza çok heyecanlı hitaplar yaptı ve ‘Atatürk sen üstümüzden eksik olma, ömrün berrak sular gibi duru ve ummanlar gibi sonsuz olsun’ diyerek bitirdi ve alkış tufanları arasında kürsüden indi. Bir an sonra kürsüde Sayın Valimiz ve Parti Başkanımız Avni Doğan görüldü. Candan alkışlar arasında söze başlayan Bay Avni Doğan bazı kısımları zapt edebildiğimiz nutkunu okudu. Valimizin çok kıymetli söylevleri halkımız tarafından çok candan alkışlandı ve Cumhuriyet Alanındaki merasime son verilerek kışlaya Atatürk Anıtına gidildi. Burada aziz arkadaşlarımızdan Baki Tümtürk tarafından heyecanlı bir hitabe irat edildi ve büyük Atatürk’ün Kastamonu havalisi hakkındaki iltifatkar ve teveccühkar sözleri hatırlatılarak hayatımızın ve bütün varlığımızın üssü’l esası olan büyük Ata’mıza sonsuz saygılar sunuldu. Bu nutuktan sonra onuncu yıl marşı söylendi ve merasime nihayet verildi. Gece CHP ocaklarında, CHP parti binasında ve Belediyede çok neşeli şenlikler yapıldı. Bilhassa parti merkezinde yapılan tezahürat çok neşeli ve çok düzenli idi. Halkımız gece yarısına kadar bu kutsi ve uğurlu günü kutladı (Doğrusöz, 24 Ağustos 1938, s. 1).

## 2. Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1939–1945)

Söz konusu yıllar, İkinci Dünya Savaşı dönemini kapsamaktadır. 1939 yılında Atatürk’ün vefatının ilk yıldönümünde etkinlik bilgisine ulaşılamamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması ve Atatürk’ün vefatı kutlamaların yapılmamasında bir etken olarak düşünülebilir. 1940 yılında Doğrusöz’de “Kastamonu’muzun Büyük Günü” başlığıyla “Ebedi Şef Atatürk 23 Ağustos 1925’te Kastamonu’yu şerefleştirmişlerdi. Bu tarihi günün 15. Yıldönümünü idrak etmiş bulunuyoruz” ifadesiyle haber olarak verilmiştir. Gazetede Mustafa Kemal Paşa’nın Kastamonu’ya davet edilmesi ve geldiği gün hakkında bilgiler verilmiş (Doğrusöz, 23 Ağustos 1940, s.1) ve “Edebi Şef” olarak isimlendirilen Atatürk’ün Kastamonu Cumhuriyet Halk Partisi’nde Kastamonu halkına yüksek sevgilerini gösterir tarihi nutku, Doğrusöz’ün sonraki sayısında yayınlanmıştır (Doğrusöz, 27 Ağustos 1940, s. 1). 1941 yılında “23 Ağustos’u Büyük Merasimle Kutladık” başlığıyla verilen etkinlik haberine göre, programda Belediye Başkanı Zeki Cemal Kastamonuluların hissiyatına tercüman olarak Millî Şefe (İsmet İnönü) bağlılık ve minnet hislerini ifade eden heyecanlı bir konuşma yapmış, İzzet Okay ise Halkevi’nde Atatürk Köşesi yapılacağını bildirmiştir. Halk dükkânlarını kapatarak semt semt önlerinde davul zurnalar olduğu halde Halkevi Alanı’nda toplanmış, bu sırada Kastamonu Kalesinden iki defa top atılarak merasime başlandığı ilan edilmiştir. Atatürk’ün misafir kaldığı Olukbaşı’nda Terzi Emin Ağanın konağı önünde toplanılmıştır. Burada gençler ve sporcular ellerinde “23–8–925 Ata’nın Kastamonu ya geliş hatırası” ibaresini taşıyan bir bayrakla alkışlar arasında hareket etmiştir. Tören Halkevi önünde yapılmıştır. Halk saat 17.00’den itibaren Halkevi önünde toplanmış, Halkevi balkonuna Atatürk’ün büstü konmuştu. Hatipler burada konuşma yapmışlardır. Balkonda ayrıca davetlilere de yer ayrılmıştı. Davetliler arasında Vali Vekili Faik Beyle bütün vilayet erkânı, şehirde bulunan mebuslardan Hilmi Çoruk, Dr. Tevfik Arslan ile eski valilerden Cemal Bardakçı, Etnografya Müzesi Müdürü Osman Ferit, Doçent Ekrem ile bakanlar ve iktisadi müesseseler müdürleri bulunuyordu. Bu yıllarda Terzi Emin Ağanın evinden sporcuların koşuya başladıkları ve Halkevi önüne kadar hatıra bayrağı taşıdıkları görülmektedir. Getirilen hatıra bayrağı balkonda Vali Vekili Faik Bey’e verilmiş, daha sonra Halkevi’nde Atatürk Köşesine konulmak üzere Vilayet C.H.P. İdare Heyeti Başkanı İzzet Okay’a tevdi edilmiştir. Burada C.H.P. İdare Heyeti Başkanı İzzet Okay bir konuşma yapmış, Lise Öğretmeni Cahide Başol Atatürk’ün hayatını ve inkılapları anlatan bir konuşma yapmıştır. Daha sonra konuşan Belediye Başkanı Zeki Cemal Atatürk ve arkadaşlarının inkılaplarından bahsederek Türk milletinin büyüklerine olan bağlılığını ifade ile

hasta adamdan muazzam bir kuvvet çıktığını anlatmış, coşkulu hitabesi halkın büyük tezahüratına sebebiyet vermiştir. Gece fener alayı yapılmış, Halkevi önünden Ata'nın misafir olduğu Olukbaşı'na kadar giderek tezahüratlar yapmışlardır. Alay tekrar Halkevi önüne gelince Almanca öğretmeni Cemal Koral, öğretmen İhsan Ozanoğlu, Ziya Demircioğlu ve lise son sınıf talebesinden Aziz Demircioğlu konuşmalar yapmışlardır. (Doğrusöz, 26 Ağustos 1941, s. 1).

1942 yılında “23 Ağustos Atatürk Gününü Parlak Merasimle Kutladık”, “Resmi ve Hususi Bütün Binalar Bayraklarla Donandı. Gece Halkevinde Millî Havalara Çalındı, Millî Oyunlar Oynandı”, başlığıyla basında yer alan etkinlikler “23 Ağustos Pazar günü Kastamonu halkı ünlü ve şanlı bir günün kutsi hatırasını yaşamış ve büyük bir sevinç içerisinde kutlamıştır.” şeklinde duyurulmuştur. Gazete kutlama törenlerine sayfasında şöyle yer vermiştir:

Etkinlikler Halkevi önünde başlamıştır. Olukbaşı'ndaki Terzi Mehmet Emin Ağanın evi önünde atletlerimiz saat 16.00'da toplanmış ve o günün bir hatırası olan şanlı bayrağı Necati Kavukluoğlu elinde ihtiramla tutmakta idi. Halkevi önüne gelen atletlerimiz halkın alkışlarıyla karşılanmış ve evin kapısı önünde bulunan Vali Mithat Altınok'a bu bayrağı teslim etmişlerdir. Müteakip Halkevi bandosu tarafından İstiklal Marşı çalınmış, marştan sonra Valimiz bugünün kutsiyetini tebarüz ettirmişler ve Atatürk'ün hayatına ait bir demeçte bulunmuşlardır. Valimizin nutkundan sonra merasime son verilmiştir. Büyük Ata'nın Kastamonu'daki tarihi varış nutuklarını memleketimizin yetiştirdiği gençlerden Ali Tümtürk ile Aziz Demircioğlu'nun okuyacağı söylendi ve bu nutuklar okunup alkışlandı. Bundan sonra Halkevi'nin müsamere salonuna gidildi. Evvela millî şairimiz İhsan Ozanoğlu tarafından 23 Ağustos'a dair sazla bir konuşma söylendi ve alkışlandı. Bu konuşmayı müteakip millî türküler söylendi ve mahalli oyunlar oynandı (Doğrusöz, 25 Ağustos 1942, s. 1).

1943 yılı Doğrusöz gazetesinde: “Dün 23 Ağustos Atatürk Günü Olarak Kutlandı.”, “Resmi ve Hususi Binalar Bayraklarla Donandı. Gece Halkevinde Millî Havalara Çalındı” başlıklarıyla yer verilmiştir. Doğrusöz, kutlama törenlerine şu şekilde yer vermiştir:

Dün 23 Ağustos Pazartesi günü Kastamonu halkı ünlü ve şanlı bir günün kutsi hatırasını yaşamış ve bir sevinç içinde kutlamıştır. Bundan on dokuz sene evvel Atatürk'ü, o büyük kurtarıcıyı bağrına basan Kastamonulular bu kutsi ve mübarek günü anmışlardır. Sabahtan itibaren müesseseler dükkânlar bayraklarla süslenmiştir. Saat 18.00'de Halkevi önünde çalınan davul büyük Türk inkılabının şanlı bir sayfasını teşkil eden bugünün kutsiyetini her tarafa yayıyordu. Program mucibince bundan on dokuz sene evvel Atatürk'ün misafir buldukları Terzi Mehmet Emin Ağanın evi önünde atletlerimiz saat 15.00'de toplanmış ve o günün bir hatırası olan şanlı bayrağı Necati Kavukluoğlu elinde ihtiramla tutuyordu. Lisemizin spor yurdu atletlerinden olan bu grup tam 15.00'te hareket etmiş ve on beş dakika sonra Halkevi önüne gelmişler ve orada bulunan Sayın Valimiz Dr. Mithat Altınok'a teslim etmişlerdir. Valimiz bayrağı ihtiramla almışlar ve Atatürk'ün Halkevi köşesine konulmak üzere Halkevi Reisine vermişlerdir. Bunu müteakip Halkevi Bandosu tarafından istiklal marşı çalınmış ve marştan sonra Valimiz bugünün kıymetini tebarüz etmişler ve Atatürk'ün bütün Türk milletinin kalbinde yaşadığını söylemişler ve ezcümle Atatürk ebediyete inkılâp ettikten sonra onun silah ve aziz arkadaşı ve bu inkılabın yaratıcılarından biri olan Millî Şef İsmet İnönü etrafında da aynı heyecan ve aynı ruhla toplanıldığını ve aynı hızla yürümekte olduğunu ve millî günlerimizin tatlı ve heyecanlı günlerini kutlamak ile mesut ve bahtiyar olduğunu söylemişler ve bu suretle sözlerine son vermişlerdir. Bu toplantıya şehrimizde bulunan mebuslar da iştirak etmişlerdi. Gece Halkevi'nin iç ve dış kısmına halk toplanmış, burada Lise Müdürü Şeref Erdoğan tarafından Türk milletinin kurucusu olan Atatürk'ün hayatını ve yaptığı inkılabı anlatılmış, Atatürk'ün Kastamonu'daki konuşmalarından parçalar okunmuştur. Bu nutuktan sonra çalgılar çalınmış ve millî oyunlar oynanmıştır (Doğrusöz, 24 Ağustos 1943, s. 1).

1944 yılında ise Doğrusöz'de “Atatürk'ün Kastamonu'ya Şeref Verdiği Gün Merasimle Kutlandı.” şeklinde başlıkla yer alan kutlamada etkinlikler yine Halkevi önünde başlayıp, buradan Atatürk'ün misafir olduğu konak önünden hareket eden sporcular şeref bayrağını Vali Muavini Abidin Erener'e sunmuşlar ve bunu müteakip İstiklal Marşı çalınarak merasime başlanmıştır. Marşı müteakip İhsan Ozanoğlu tarafından istiklal harbinde Kastamonuluların feragati ve gayretini konu alan bir konuşma yapılmış, daha sonra Aziz Demircioğlu tarafından Atatürk'ün Kastamonu'da yaptığı konuşmadan parçalar okunmuştur (Doğrusöz, 26 Ağustos 1944, s. 1).

### 3. Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1946-1960)

1946-1960 yılları arası dönemde Şapka ve Kıyafet İnkılabı kutlama ve etkinlikleri Doğrusöz ve Yenises gazeteleri üzerinden derlenmiştir. 1946-1953 yılları arası dönemde basında etkinlik haberi bulunmamıştır. 1954 yılında Doğrusöz gazetesinde “Kutlama Programı” başlığıyla programa yer verilmiştir. Programa göre; 23 Ağustos Pazartesi günü şehir bayraklarla süslenecek, Kastamonu gazeteleri bugünün önemini belirten yazılar yazacaktı. Atatürk'ün Kastamonu'ya ayak bastığı saatte 21 parça top atılacak, Atatürk'ün İnebolu, Taşköprü ve Daday kazalarında yapmış olduğu geziler mahallinde faaliyet yapılacak, saat 18.00'de bütün halk Müze önünde toplanacak, kutlama komitesi tarafından Atatürk büstüne çelenk konulacak, bando ile



İstiklal Marşı çalınacaktı. Kastamonu Valisi Niyazi Ali'nin konuşması ardından gece muhtelif meydanlarda millî oyunlar oynanacaktı (Doğrusöz, 25 Ağustos 1954, s. 1).

1955-1958 yılları arasında Yenises ve Doğrusöz gazetelerinde kutlama haberi bulunamamıştır. 1959 yılında ise Yenises gazetesinde “Şapka İnkılabının 34. yıldönümü.” başlığıyla bir habere verilmiştir. Eleştiri içeren haberde şu ifadeler geçmektedir:

İstanbul ve Ankara gazetelerinin neşrettikleri havadise göre 24 Ağustos Pazartesi günü Şapka İnkılabının 34. yıldönümü dolayısıyla İstanbul'da Mustafa Kemal Derneği'nde toplantı yapılmış ve Atatürk'ün ilk defa 24 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu'da şapkayı giyerek bunu millete kabul ettirdiği belirtilmiştir. Gazetede konu ile ilgili Hikmet Tiryakioğlu düşünce ve eleştirisini şu şekilde ifade etmiştir: ‘Ben gazetelerde bu havadisi okuduğum zaman bir Kastamonulu olarak şahsen hicap duydum. Sebebi, 24 Ağustos 1925 tarihinde Atatürk Kastamonu'ya gelmiş, büyük bir inkılâp yaratmış, bu inkılâp yalnız Kastamonu için değil, millet muvacehesinde büyük bir inkılabın temeli o gün Kastamonu'da, yani bizim şehrimizde atılmış. Bizler o günü hatırasına hürmeten Kastamonu'da hiçbir şey yapamaz mıydık, hiç değilse bir konferans tertip edemez miydik? Gençlik teşekkülleri, spor kulüpleri hiç değilse gelecek yıllar için bu mutlu günü unutmamalıyım (Yenises, 26 Ağustos 1959, s. 1).

1960 yılına ait Doğrusöz ve Yenises gazetelerinde de kutlama ve etkinlik haberi bulunamamıştır. Bu dönemde kutlama faaliyetlerinin düzenli yapılamaması çok partili hayata geçişte iktidar muhalefet ilişkileri içerisinde değerlendirilebilir. Daha önce faaliyetlerin Halkevi merkezli yapıldığı bilinmektedir, bu durum 1951'de Halkevlerinin kapatılmasının da etkisinin olabileceğini akla getirmektedir.

### 3. Şapka ve Kıyafet İnkılabı Kutlamaları (1961–1980)

27 Mayıs askerî darbesinin hemen ardından 1960, 1961, 1962 yıllarında Kastamonu basınında (Doğrusöz ve Yenises) kutlama haberi görülememiştir. Askeri darbe sonrası ilk yıllarda etkinliklerin yapılmadığı anlaşılmaktadır. 1963 yılında “Otuz Sekiz Yıl Önce Bugün Şapka İnkılabı İçin Atatürk Şehrimize Gelmişti.” şeklindeki haber başlığıyla kısa bir açıklama yayımlanmıştır. Haberde;

38 yıl önce bugün 1925 yılının 24 Ağustos günü Atatürk Kastamonu'yu şerefleştirmişti. Atatürk ilk defa şapka ile çıktığı bu seyahatte şapka ve kıyafetle ilgili konuşmalarını yapmış ve halka bu inkılabı mal etmişti. Atatürk Kastamonulular hakkında bu seyahatte şunları söylemiştir: ‘Gördüklerimin en kıymetli kısmı bu güzel bölgenin samimi halkının çok aydın, çok geniş ve yüksek bir görüş sahibi olmalarıdır. İtiraf etmeliyim ki bu seyahatimden evvelki bilgim gördüklerimin hâsıl ettiği kanaatlerden çok başka idi.’ (Doğrusöz, 24 Ağustos 1963, s. 1).

Yukarıdaki haber metninden 1963 yılında da kutlama yapılmadığı anlaşılmaktadır. 1964 yılında Doğrusöz gazetesinde: “Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişinin 39. Yılı İlk Defa Olarak Muhteşem Bir Törenle Kutlandı” manşetiyle kutlama törenlerine geniş yer verilmiştir. Olukbaşı'nda başlayan programın kapsamı gayet geniştir. Bu yıllarda etkinliklerde “Şapka Devrimi” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Program için Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Göğüş, Çankırı Orta Menzil Komutanı General Reşat Bir ve Çankırı Valisi Fahri Çırgın Kastamonu'ya gelmiştir. Ayrıca Çankırı'dan bir askeri birlik ve bando da gelmiştir. Etkinlikler kapsamında askeri uçaklar Kastamonu semalarında uçuş yapmıştır. 23 Ağustos günü saat 10.30'da Kastamonu Kalesinden top atışıyla kutlamalar başlamış, Atatürk portresi taşıyan bir araba temsilen Atatürk'ün kaldığı evin önüne gelmiş, alkışlarla karşılanmış ve 1925 yılında olduğu gibi araba önünde geleneksel Sepetçioğlu oyunları oynanmıştır. Atatürk fotoğrafının yanında konuşma yapan Vali Necdet Yalçın, Atatürk'ün inkılâp için Kastamonu'yu seçme sebeplerinden bahsetmiştir. Müteakiben misafir bakanlar tarafından müzeye kadar gelinmiş ve müze ziyaret edilmiş, Cumhuriyet Alanı'na gidilerek Atatürk anıtına çelenkler konulmuştur. Bundan sonra Nuri Çelik tarafından 39 yıl önce Almanca Öğretmeni Cemal Koral tarafından Atatürk'e hitaben söylenen nutuk ile Ali Tümtürk tarafından Atatürk'ün veda nutku okunmuştur. Öğleden sonra stadyumu dolduran on bine yakın kişi önünde önce Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Göğüş tarafından bir konuşma yapılmış, müteakiben askeri bando ve birlik başta olmak üzere Turhal Şeker Fabrikası Mehter Takımı ile muhtelif folklor ekipleri ve esnaf teşekkülleri geçit resmi yapmışlardır. Türk Devrim Ocakları Folklor Ekibi, İnebolu, Kurşunlu, Tosya ve Kastamonu folklor ekipleri gösteriler yapmıştır. Gece, Halkevi Salonunda Ankara Yeni Mahalle Halkevi Tiyatro Kolu tarafından Turgut Özakman'ın “Duvarların Ötesi” adlı üç perdelik bir temsiline yer verilmiştir (Doğrusöz, 24 Ağustos 1964, s. 1).

1964 yılı etkinlikleri Kastamonu gazetesinde de “23 Ağustos 1925 Kastamonu'da Atatürk Günü Benzeri Görülmemiş Bir Törenle Kutlandı.” başlığıyla verilmiş ve kutlama etkinliklerinden şu şekilde bahsedilmiştir:

Kastamonuluların tarihi gününden olan 23 Ağustos 1925 günü cidden çok zengin ve parlak bir tezahürat ile kutlandı. Program gereğince temsili karşılama saat 10.00'da yapılamadı, on beş dakika gecikti. Fakat bu gecikmeyi Merkez İlköğretim Müdürü Safi'nin irticalen konuşması unutturdu. Safi duyarak sesli bir ifade ile günü ve karşılama anının heyecanını yaşattı.

Karşılamaya başladı. Ali Tümtürk yazdığı konuşmayı okudu. Yürüyüş başladı. Herkeste derin bir neşe ve olağanüstü bir hal müşahede ediyordu. Atatürk'ün canlı bir resmi çizilmiş ve otonun münasip bir yerine konulmuştu. Sabri Akça'nın bu eseri Atatürk'ü pek canlı olarak gösteriyordu. Kudretli sanatçı Sabri Akça müze balkonuna da bir Atatürk resmi koymuştu ki Gazi'yi canlanmış balkonda nutuk irad ediyor sanırsınız. Eser o kadar mükemmel idi. Burada da Sayın Valimiz günün mana ve mahiyetini belirten veciz bir nutuk irad etti. Müteakiben Yılmaz Yaman Atatürk'ün büyük nutkunu okudu. Ses ve tonaj müsait, ahenk ve eda güzel fakat tutku teşkil eden kelimelerin pek çoğu bilenlere azap ve asap bozukluğu verecek derecede yanlış telaffuz edildi. Nutkun esas metninden birkaç cümle birçok kelime atıldığını ve hariçten katma yapıldığı anlaşıldı. Bu müdahale ve yanlış okunan kelimeler hakkında gelecek sayımızda bilgi arz edeceğiz. Müzeden sonra Cumhuriyet Alanı'na gidildi. Buraya ait olan program maddeleri başarı ile tatbik olundu. Yalnız burada da Cemal Koral'ın ve Atatürk'ün nutukları okunurken lüzumsuz zihaf ve imaleler yapıldı. Bilhassa Nuri Çelik muttasılı mutasal okumak suretiyle bazı kelimeleri katletti. Bu tecrübe ve müşahede ile de sabit olduğu gelecek sene böyle metinlerin okuma işini ağız yakışanlara vermek lazımdır. Öğleden sonra saat 15.00'ten geç vakte kadar stadyumda folklor gösterileri yapıldı. Folklor ekibi ve Turhal Mehter Takımı çok beğenildi. Bilhassa mehter günün neşesini daha çok arttırdı (Kastamonu, 24 Ağustos 1964, s. 1).

1964 yılındaki kutlamaları Yenises gazetesini şu ifadelerle haberleştirmiştir. Sabahın erken saatlerinden itibaren binlerce Kastamonulunun yollara döküldüğü, bir sel gibi olduğu, bu selin 39 yıl önce en büyük Türk Gazi Mustafa Kemal'in Kastamonu'ya girdiği ilk noktaya Olukbaşı'na akdığı, saat 10.00'da ilk top sesiyle Atatürk'ün sembolü olan arabanın yavaş yavaş ilerlediği, askeri ve mülki erkân, senatörler milletvekilleri malul gaziler eski muhripler, teşekküller mensuplarının arabaya doğru yaklaştığı ifade edilmiştir. Daha sonra kortej Atatürk'ün Olukbaşı'nda misafir kaldığı evin önüne gelmiş, askeri bando marşlar çalarken kurban kesilmiş, mehter takımı gösteriler yapmış, folklor ekibi oyunlar sergilemiştir. Oradan aynı tertiple Müze binası önüne gidilmiş, Müze önündeki törenden sonra Cumhuriyet Alanına gidilip Atatürk Anıtı'na çelenkler konulmuş ve İstiklâl Marşı okunmuştur. Burada Öğretmenler Derneği adına Nuri Çelik, öğretmen Cemal Koral'ın 1925 yılında Atatürk'e hitaben yaptığı konuşmayı, Ali Muhlis Tümtürk de Atatürk'ün tarihi veda konuşmasını okumuşlardır (Yenises, 24 Ağustos 1964, s. 1).

Kastamonu gazetesinde 1965 yılında kutlamaları "Ata'nın Kastamonu'ya Gelişinin 40. Yılı Coşkun Törenlerle Kutlanıyor", "Bugün Yapılan Törenlerden Sonra Kortej Yarın İnebolu'ya Gidecek" manşetleriyle verilmiştir. Bu yıllarda kutlamaların Atatürk'ün karşılandığı Olukbaşı'nda başlatıldığı görülmektedir. 1965 yılında dolu dolu bir etkinlik listesi mevcuttur. Bir jet filusunun merasime havadan katılması, atlı ve motosikletli kıtaların katılması, Gazi Stadyumu'nda Çankırı Orta Menzil komutanlığının bando, boru ve trampet takımı ile merasim bölüğünün gösterileri, Çorum, Bursa Türk Devrim Ocakları, Kurşunlu, Tosya, Konya ve Kastamonu folklor ekiplerinin oyunları ile motosiklet ekibinin akrobasi gösterileri, Halk Eğitim Merkezi salonunda Bakırköy Halkevi<sup>1</sup> gösterileri kolu tarafından "Horoz İbîği" isimli eserin temsili, saz şairleri Ali İzzet ile Âşık Dursun Geylani tarafından sazlı sözlü icra programı, Nasrullah ve Otogar meydanlarında folklor ekiplerinin gösterileri gerçekleşmiş, şehirde fener alayları yapılmıştır. Poçaj ve Yenimelet sinemalarında Atatürk ve devrimleriyle ilgili filmler gösterilmiş, İnebolu'da da etkinlikler yapılmıştır. (Kastamonu, 24 Ağustos 1965, s.1, Doğrusöz, 24 Ağustos 1965, s.1, Yenises, 24 Ağustos 1965) s.1).

1966 yılı kutlamaları Kastamonu gazetesinde "Şapka Devrimi Dün Parlak Törenlerle Kutlandı." başlığıyla etkinlik haberine yer verilmiştir. Habere göre, Atatürk Olukbaşı'nda temsili olarak karşılanmış, önde atlarla ilerleyen kortejin üstünden uçaklar geçiş yapmıştır. Kastamonu Valisi Hasan Bahri Kurtoğlu, milletvekillerinden A. Faköz, Sabri Keskin, Muzaffer Akdoğanlı, Osman Oktay ve Orta Menzil Komutanı Tümgeneral Burhanettin Ercan tören için gelen Çankırı Valisi Cevat Çapanoğlu, Belediye Başkanı Ali İnanlık protokole dahil zevat tarafından karşılanmıştır. Olukbaşı'na gelindiğinde kurban kesilmiş ve 41 yıl önceki gibi Sepetçioğlu oynanmıştır. Olukbaşı'ndan hareket eden kortej ve sembol arabası müze binası önüne gelmiş ve burada Vali Hasan Basri Kurtoğlu tarafından günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapılmıştır. Daha sonra Aziz Demircioğlu tarafından Atatürk'ün şapka inkılabı konulu konuşması okunmuştur. Bu arada Cumhuriyet Senatosu Başkanı İ. Şevki Atasagun, Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk, Çalıştırma Bakanı Ali Naili Erdem, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı İbrahim Deriner, Kara Kuvvetleri Komutanı Refik Yılmaz ve Kastamonu eski Valisi Necdet Yalçın, Halkevi Genel Başkanı Celal Ertuğ, Yargıtay 6. Daire Başkanı Kazım Akdoğan, Senatör Mehmet Çamlıca, Bursa Valisi Celalettin Ünseli ve Eskişehir Valisi Orhan Meriç'in gönderdikleri tebrik telgrafları okunmuştur. Müze binası önünde tören yapılmış, törenden sonra kortej hareketle Cumhuriyet Alanı'na gelip ve burada törenle anıta çelenk konulduktan sonra Halkevi Başkanı Ali Muhlis Tümtürk tarafından şehir adına, Yılmaz Yaman tarafından ise Öğretmen Cemal Koral tarafından yapılan konuşma ile Abbas Büyükcavcı tarafından Atatürk'ün cevabî konuşması

<sup>1</sup> Halkevleri, 27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra Türk Kültür Derneği adıyla tekrar bir teşkilatlanma içine girmiş, 21 Nisan 1963 tarihinde Halkevleri adını almıştır (Akyol, 1996, s. 132).

okunmuştur. Daha sonra İnebolu'ya giden heyetler oradaki etkinliklere de katılmışlardır. (Kastamonu, 24 Ağustos 1966, s. 1; Doğrusöz, 24 Ağustos 1966, s. 1; Yenises, 24 Ağustos 1967, s. 1).

1967 yılındaki kutlamalar yerel basında “Şapka Devrimi Törenlerle Kutlandı” ve “Şapka Devrimi Törenlerinin İlk Günü Parlak Törenlerle Geçti” manşetleriyle yer almıştır. Atatürk'ün Kastamonu'ya gelişinin 41. yıldönümünde sabah saat dokuzda Pırlaklar'da Atatürk'ün sembolik olarak karşılanış merasimi yapılmış, Olukbaşı'ndan Cumhuriyet Alanı'na kadar kortej yürüyüşü devam etmiş, müze önünde ve Cumhuriyet Alanı'nda ayrı ayrı merasimler yapılmıştır. Öğleden sonra Gazi Stadında yapılan folklor gösterileri büyük ilgi çekmiş on bine yakın seyirci tarafından izlenmiştir. Balıkesir, Bursa, Silifke, Sivas, Kastamonu, Artvin ve Halkevleri Genel Merkez Folklor ekipleri törenlere katılmış, bilhassa Silifke Ekibi büyük hayranlık uyandırmıştır. Motosiklet ekibinin gösterileri ise çok heyecanlı geçmiştir. Bu arada motosikletçilerden M. Baki Güdek'in atlayışlarla hafif yer ve yön değiştiren ateş çemberine çarpması heyecan yaratmıştır (Doğrusöz, 24 Ağustos 1967, s. 1, Kastamonu, 24 Ağustos 1967, s.1).

1968 yılında kutlama faaliyetleri yerel basında “Şapka Devrimi Şenlikleri Devam Ediyor”, “Şapka Devrimini Kutladık”, “Törenler İlgiyle İzlendi” ve “Kastamonulular Bugün 43 Yıl Öncesini Yaşıyor” başlıklarıyla verilmiştir. Kutlamalara Olukbaşı'nda saat 09.00'da başlanmıştır. Başta bayrak kıtası olmak üzere il protokolü, tören bölüğü, muharip gaziler, yüksek ve orta dereceli okul öğrencileri, folklor ekipleri, dernek ve teşekküllerin temsilcileri, taşıtlı esnaf derneklerinden ibaret kortej saat 10.00'da Kaleden atılan ilk topun sesi ile birlikte Pırlaklar'dan yürüyüşe geçmiş, Atatürk'ün geldiği zaman misafir kaldığı konak yeri önünde kısa bir duraksamadan sonra Müze binası önüne gelinmiştir. Vali Hasan Basri Kurdoğlu'nun konuşması ve Atatürk'ün Kastamonu'da yaptığı konuşma Aziz Demircioğlu tarafından okunmuş, sonra törene Cumhuriyet alanında devam edilmiştir.

Cumhuriyet Alanı'nda Atatürk Anıtına çelenklerin konulması ardından saygı duruşu ve İstiklâl Marşının okunmuş, burada Öğretmen Dursun Seval, Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışında emekli öğretmen Cemal Koral tarafından söylenen nutku okumuş, Atatürk'ün cevabi nutku da Recep Karagülleoğlu tarafından okunmuştur. Öğleden sonra stadyumda tören yapılmış, bunu takiben Çorum, Erzurum, İnebolu, Kastamonu, Malatya ve Silifke ekipleri mahalli oyunlar oynamışlardır. İlk defa Kastamonu'ya gelen Erzurum ve Malatya ekipleri diğer ekipler gibi büyük ilgi ve takdir görmüştür. Gece folklor ekipleri kapalı spor salonunda gösterilerini tekrar etmişlerdir. Hüsnü Tandoğan Spor Salonunda, Cumhuriyet ve Nasrullah Alanı'nda da folklor gösterileri yapılmış, Halk Eğitim Merkezi Salonunda Atatürk ve inkılapları konulu filmler gösterilmiştir. Ertesi gün stadyumda büyük yağlı pehlivan güreşlerinin yapılacağı, il protokolünün ve folklor ekiplerinin İnebolu'ya hareket edeceği, yolda Seydiler ve Küre'de de folklor ekiplerinin gösterilerde bulunacağı ve konuşmaların yapılacağı duyurulmuştur. Yine İnebolu'ya top atışları arasında girecek kortejin Atatürk Anıtı önünde durarak çelenk sunması, Halkevindeki Atatürk Köşesine Atatürk'ün sembolünün konulacağı, bundan sonra Halkevi balkonundan Atatürk'ün tarihi Şapka Nutku'nun söyleneceği, konuşmaların yapılarak şiirler okunacağı ifade edilmiştir (Doğrusöz, 24 Ağustos 1968, s. 1, Kastamonu, 24 Ağustos 1968, s. 1, Yenises, 23 Ağustos 1968, s. 1).

1969 yılı kutlamaları Doğrusöz ve Karadeniz gazetelerinde “Şapka Devriminin 44. Yıldönümü Kutlandı” başlığıyla verilmiştir. Kutlamalar, Pırlaklar mevkiinde yapılan sembolik karşılama töreni ile başlamış ve program gereğince Olukbaşı'nda Atatürk'ün misafir kaldığı ev ve müze önünde yapılan konuşmalarla devam etmiştir. Olukbaşı'nda kurban kesilmiş ve Sepetçioğlu oyunu oynanmıştır. Müze önünde Vali Hasan Kurtoğlu günün önemini belirten bir konuşma yapmış, bunu takiben Atatürk'ün kıyafet inkılabı ile ilgili nutku Aziz Demircioğlu tarafından okunmuştur. Daha sonra Cumhuriyet Alanı'na gelinmiş, Atatürk Anıtına çelenkler konmuş ve saygı duruşunda bulunulmuştur. İstiklal Marşı'ndan sonra Dursun Seval Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışında Cemal Koral'ın yaptığı konuşmayı okumuş, bunu Recep Karagülle'nin okuduğu Atatürk'ün veda nutku takip etmiştir. Şapka inkılabı dolayısıyla şehir bayraklarla donatılmış taklar kurulmuş ve davullar, zurnalar çalınmıştır. Gece de Halk Eğitim Merkezi Salonunda Atatürk'le ilgili filmler gösterilmiştir (Doğrusöz, 25 Ağustos 1969, s. 1, Karadeniz, 25 Ağustos 1969, s. 1).

1970 yılı kutlamaları “Şapka Devriminin ve Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişinin 45. Yıldönümü Törenlerle Kutlandı.” başlığıyla duyurulmuştur. Kutlama programı 1968 ve 1969 yıllarında olduğu gibidir. Pırlaklar mevkiinde önceden yerini almış kortej önlerinde Atatürk'ün otomobil üzerindeki sembolü olduğu halde Olukbaşı'na doğru ilerlemiştir. Burada Atatürk'ün o zamanlar misafir kaldığı ve bir süre önce yanmış olan evi önünde durulmuştur. Belediye Bandosu karşılama marşı çalmış, öğrenciler Ata'nın arabasına çiçekler sermişler, Ahmet Bozkurt Kastamonulular adına bir hitabede bulunmuştur. Bunu folklor ekibinin Sepetçioğlu oyunu takip etmiştir. Öğrencilerin Ata'nın gelişinde bestelenen Mustafa Kemal Marşını söylemelerinden sonra yürüyüşe geçen kortej Müze bahçesine gelmiş, burada Vali Sabahattin Savcı günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapmıştır. Bunu Atatürk'ün Müze'de yaptığı konuşma izlemiştir. Daha sonra Cumhuriyet Alanı'na gelinmiş, burada daire ve teşekküller Atatürk Anıtı'na çelenkler koymuş, İstiklal Marşı'ndan sonra Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılırken Cemal

Koral tarafından söylenen konuşma ve Atatürk'ün cevabî konuşması okunmuştur. Burada tören için Kastamonu'ya gelen Çankırı Orta Menzil Komutanı Korgeneral Necati Asutay da Atatürk ve inkılâpları konulu bir konuşma yapmıştır. Öğleden sonra stadyumda geçit resmi ve folklor ekipleri gösteriler yapılmıştır. Kastamonu, Çorum, Gaziantep, Silifke ve Erzurum folklor ekipleri oyunlarını sergilemiştir. Gece Cumhuriyet ve Nasrullah alanlarında millî oyunlar oynanmış ve Halk Eğitim Merkezi salonunda Atatürk ve inkılaplar konulu filmler gösterilmiştir (Karadeniz, 24 Ağustos 1970, s. 1).

1971 yılında “Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişlerinin ve Şapka Devriminin 46. Yıldönümünü Kutladık” başlığıyla kutlama konulu haberlere yer verilmiştir. 23 Ağustos günü Pırlaklar ve Olukbaşı'nda başlayan, Müze önü ve Cumhuriyet Alanı'nda devam eden kutlamalar öğleden sonra Gazi Stadında geçit resmi ve folklor gösterileri ile devam etmiştir. Vali Turan Beyazıt stadyum programında günün önemine dair bir konuşma yapmış, şenlikler gece de devam etmiş, ayrıca Halk Eğitim Merkezi salonunda Atatürk ve inkılaplar konulu filmler gösterilmiştir (Karadeniz, 24 Ağustos 1971, s. 1). 1972 yılında kutlamalar Karadeniz gazetesinde “Büyük Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişlerinin ve Şapka Devriminin 47. Yıldönümü Dün Kutlandı” başlığıyla haber olarak verilmiştir. Gazeteye göre; stadyumdaki törende ilkökul öğrencilerinin gösterileri büyük ilgi görmüştür. Gazete, kutlama törenlerine şu şekilde yer vermiştir:

Büyük Atatürk'ün ilimize teşekkürleri ve Şapka Devriminin 47. yıldönümü dün kutlandı. Hazırlanan program gereğince dün sabah saat 10.00'da Olukbaşı mevkiinde Ata'nın kırk yedi yıl önce misafir kaldıkları konak önünde karşılanan Ata'nın sembolüne öğrenciler tarafından çiçekler serpidi. Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal'ın konuşmasını müteakip folklor gösterileri yapıldı. Kortej Müzeye girdi ve burada Valimiz Bedri Eser'in konuşmasından Atatürk'ün devrim söylevi okundu. Kortej Cumhuriyet alanına gelerek buradaki konuşmalardan sonra merasime son verildi. Öğleden sonra stadyumdaki törende ilkökul öğrencilerinin folklor gösterileri büyük ilgi ile takip edildi. Gece Karabük'ten getirilen askeri bando şehirde gösteriler yaptı ve davul zurna ekibimiz de belli yerlerde folklor gösterilerinde bulundular (Karadeniz, 24 Ağustos 1972, s. 1).

Kastamonu'da 1973 yılı kutlamaları önceki yıl programlarına benzer biçimde şekillenmiştir. Törenler, “Şapka Devriminin 48. Yıldönümü Yarın Şehrimizde Törenlerle Kutlanacak” başlığıyla gazetede duyurulmuştur. Programa göre; 23 Ağustos günü sabah bayrak kıtası başta olmak üzere il protokolü, tören bölüğü, izciler, okulların öğrencileri, folklor ekipleri, spor kulüpleri, kurum ve derneklerin temsilcileri, Atatürk'ü temsili olarak karşılamak amacıyla Pırlaklar yol kavşağında yerlerini alacaktı. Saat 10.00'da Kaleden top atışı yapılacak, tören korteji Olukbaşı yönünden yürüyüşe geçecek, Olukbaşı'na yaklaşınca bando tarafından karşılama marşı çalınacaktı. Atatürk'ün 1925 yılında ziyaretinde misafir kaldığı Terzi Mehmet Ağa konağı önünde kısa bir duraklama olacak, bu sırada yolun her iki tarafına dizilen millî kıyafetli kız ve erkek öğrenciler tarafından Atatürk'ün sembolik arabasına çiçekler serpilecekti. Burada Kastamonulular adına Belediye Başkanı Abdurrahman Temizdal bir hitapta bulunacak, bunu Kastamonu folklor ekibinin oynayacağı Sepetçioğlu oyunu ve diğer folklor gösterileri izleyecekti. Yürüyüş sırasında Kız Öğretmen Okulu öğrencileri tarafından Atatürk'ün Kastamonu'ya teşekkürlerinde adına bestelenen “Mustafa Kemal Marşı” söylenecekti, Müze binasına yaklaşınca bando tarafından karşılama marşı ile selamlama yapılacaktı. Vali Bedri Eser tarafından Müze binası önünde bir konuşma yapılacak, Ramazan Karagöz de Atatürk'ün Kastamonu da söylediği konuşmasını okuyacaktı. Cumhuriyet Alanı'nda Atatürk Anıtı'na çelenkler konulacak ve İstiklal Marşı söylenecek, sonra Sami Kırıkoğlu Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışında emekli Öğretmen Cemal Koral tarafından yapılan konuşmayı okuyacak, bunu Özdemir Tan'ın okuyacağı Atatürk'ün cevabî veda nutku izleyecekti. Öğleden sonra Gazi Stadyumunda bayrak kıtası, bando tören kıtası, folklor ekipleri, kulüpler belirli yerlerini alacak, geçit resminden sonra folklor ekipleri düzenlenen programa göre gösterilerde bulunacaklardı. Ayrıca Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü tarafından düzenlenen futbol maçı izlenecekti. Gece ise, Cumhuriyet ve Nasrullah alanlarında şenlikler düzenlenecek, Halk Eğitim Merkezi salonunda Atatürk ve inkılapları konulu filmler gösterilecekti (Karadeniz, 22 Ağustos 1973, s. 1).

1974 yılı kutlamaları Kastamonu gazetesinde “Şapka Devrimin 49. Yılı Yarın Törenlerle Kutluyoruz” başlığıyla duyurulmuştur. Program, bir önceki yıl olduğu gibi Pırlaklar Mevkiinde yapılacak temsili karşılama ile başlayacak, Atatürk'ün şehre giriş saati olan 10.00'da Kaleden yapılacak ilk top atışı ile halka duyurulacak ve bu sırada tören korteji Olukbaşı yönünde yürüyüşe geçecekti. Olukbaşı'ndaki folklor gösterilerinden sonraki şehir merkezine doğru yürüyüşe geçilecek, Müze önünde yapılacak konuşmalardan törene Cumhuriyet Alanında son verilecekti. Öğleden sonra Gazi Stadyumu'nda ayrı bir tören düzenlenecek, gece ise Cumhuriyet ve Nasrullah alanlarında şenlikler düzenlenecek, ayrıca Halk Eğitim salonunda Atatürk ve inkılapları konulu filmler gösterilecekti (Kastamonu, 22 Ağustos 1974, s. 1).

1975 yılı etkinlikleri Kastamonu gazetesinde, “Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişlerini ve Şapka Devriminin 50. Yıldönümü Kutlama Programı” başlığıyla verilmiştir. Bir önceki programın hemen aynısı olarak Pırlaklar Mevkii'nde kutlamalara başlanacak, Müze önünde ve Cumhuriyet Alanı'nda resmî tören yapılacaktı. Programa göre; Vali Mekin Sarioğlu tarafından Müze binası önüne bir konuşma yapılacak, Aziz Demircioğlu Atatürk'ün Kastamonu'da söylediği söylevini okuyacaktı. Cumhuriyet Alanındaki tören ise Atatürk Anıtı'na çelenk koyma ve İstiklal Marşı ile başlayacak, Mustafa Eski tarafından

Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışında öğretmen Cemal Koral'ın konuşması okunacak, bunu Özdemir Tan'ın okuyacağı Atatürk'ün cevabî nutku izleyecekti. Öğleden sonra sergi açılışı yapılacak ve Gazi Stadında bayrak kıtası, bando, tören kıtası, folklor ekipleri, kulüpler tertip planına göre belirli yerlerini alacaklardı. Daha sonra geçit resmi yapılacaktı. Geçit töreninden sonra atletizm ve bisiklet yarışları yapılacak, bundan sonra folklor ekipleri düzenlenen programa göre gösterilerde bulunacaklardı. Yardımseverler Derneği tarafından akşam 50. yıl balosu Karayolları Misafirhanesinde verilecekti. Halk Eğitim salonunda ise Atatürk ve inkılaplar konulu filmler gösterilecekti. 24 Ağustos günü Kastamonu Spor Kulübü ile Düzce Gençlik takımları arasında karşılaşma yapılacaktı. Akşam ise kapalı spor salonunda sanatkarlar tarafından bir konser verilecekti. (Kastamonu, 23 Ağustos 1975, s. 1).

1976 yılında yapılan törenler eleştiri almıştır. “Bu yıl şapka törenleri nedense sönük, pek sönük dikkati çekecek derecede sönük geçti. Belediye Başkanı Mustafa Kasım yaptığı konuşmada, Şapka Devrimi törenlerinin artık layıklığıyla kutlanmadığını bir formalite icabı kutlanmaya başlandığını acı acı dile getirdi. Bir taraftan da Belediyenin bu yıldönümlerinde astığı dövizlerin bu yıl ihmal edildiğini her nasılsa fark etmedi. Kortej Ata'nın Olukbaşı'nda kaldığı evin önüne geldiğinde Ticaret Lisesi ve Kız Enstitüsü bayrak ve flamalarının ancak geldiği görüldü. Günü kurtaran yegâne şey Türk Hava Kurumu'nun şehir üzerinde gösteri yapan uçağı oldu.” “Şapka Devrimi Törenlerinden”, (Kastamonu, 24 Ağustos 1976, s. 1). 1977 yılındaki kutlamalar hakkında da aynı eleştirilere devam edilmiştir. Kastamonu gazetesinde “100 Kişi İle Kutlanan Şapka Devrimi Töreni” başlığı altında “Atatürk'ün Kastamonu'ya gelişlerinin ve Şapka Devriminin yıldönümü törenleri dün çok sönük şekilde geçmiş ve törene çok az sayıda kişinin katılması büyük üzüntü yaratmıştır. Bundan ders alınarak gelecek yıl törenlerinde tüm Kastamonu olarak layık oldukları önemi vermeliyiz ve dünkü fiyaskoyu unutturmamız gerekmektedir.” şeklinde yayın yapılmıştır. (Kastamonu, 24 Ağustos 1977, s.1). Basında 1978 yılındaki kutlamalar “Şapka Devrimi ve Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişinin 53. Yılı Nedeniyle Ecevit'in Kastamonululara Telgraf Mesajı”, “Şapka Devrimi Yıldönümünde Devlet Büyüklerinden Kutlama Telgrafları Geldi.”, “Şapka Devrimi ve Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişlerinin 53. Yıldönümü Törenlerinde Vali Eren'in Konuşması” başlıklarıyla verilmiştir. Kutlamaların önceki yıllardaki kutlama programları esas alınarak yapıldığı anlaşılmaktadır (Kastamonu, 24 Ağustos 1978, s. 1).

1979 yılında Kastamonu gazetesinde güne dair “Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişi ve Şapka Devriminin 54. Yıldönümünü Sözde Kutluyoruz” başlığı dikkati çekmektedir. Gazetede, Atatürk'ün Kastamonu'ya gelişi ve Şapka Devriminin 54. yıldönümünün hiç de parlak olmayan bir törenle bugün sözüm ona kutlandığı, klişeleşmiş programların kutlamaları her yıl biraz daha yavaşladığı, adeta zorunluluk karşısında yapıldığı izlenimini verdiği ve üstelik bir de bayram arifesine rastladığı için daha da görünmez olduğu belirtilmekte ve “... bu tür törenlerin içtenlikle kutlama imkânları belirinceye kadar yapılmaması kanımızca daha yerinde bir hareket olacaktır. Oysa bugünün yüce anlamını canlandırmak hiç de zor değildir. Yeter ki murat edile” şeklinde bir eleştirinin getirildiği görülmektedir (Kastamonu, 23 Ağustos 1979, s. 1).

1976-1979 yıllarındaki kutlama etkinliklerinin sönük geçtiği eleştirilerinin ardında 1980 yılında kapsamlı bir program yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıntılı program basın yoluyla kamuoyuna duyurulmuştur (Bkz. EK-I). Program Atatürk'ü temsil olarak karşılamak üzere Pırlaklar yol kavşağında başlayacak ve buradan Atatürk'ün şehre giriş saati olan 10.00'da Kaleden yapılacak top atışı ile halka duyurulacak ve bu sırada tören korteji yukarıdaki sıraya göre Olukbaşı yönünde yürüyüşe geçecekti.

Tören korteji Olukbaşı'na yaklaşınca şehir bandosu karşılama marşını çalacaktı. Atatürk'ün 23 Ağustos 1925'te misafir kaldığı terzi Mehmet Emin Ağa'nın konak yeri önünde kısa bir duraklama olacak, Kastamonu adına Belediye Başkanı Vekili Adil Ataulsoy tarafından bir konuşma yapılacaktı. Bunu Kastamonu folklor ekiplerinin oynayacağı oyunlar izleyecekti. Bundan sonra kortej aynı düzende yürüyüşe geçecek, Belediye Bandosu Atatürk konulu marşlar çalarak Müze önündeki yerini alacak, aynı zamanda bayrak kıtası ve protokol de Müze bahçesindeki yerini alacaktı. Sembol arabası ile tören korteji cadde üzerindeki yerini almış olacaktı. Vali Mustafa Gönül tarafından müze binası önünde günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapılacak, 30 Ağustos 1925 tarihinde Atatürk'ün Kastamonu'da söylediği konuşması “devrim söylevi” Turan Korkmaz tarafından okunacaktı. Daha sonra protokol Cumhuriyet Alanındaki yerlerini alınca çelenk sunma töreni ve bando eşliğinde İstiklâl Marşı okunacaktı. Sonra Cemil Geçmen tarafından Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışında öğretmen Cemal Koral tarafından o gün söylenen konuşma okunacak, bunu Özdemir Tan tarafından okunacak olan Atatürk'ün veda nutku izleyecekti. Öğleden sonra Belediye Başkanlığınca temin edilecek davul zurna ekibi Halk Eğitim Merkezi ekibi ile birlikte şehrin belirli yerlerinde davul zurna çalacaklardı. Halk Eğitimi yayın odasında 14.00-17.30 saatleri arasında millî marşlar yayınlanacaktı. Halk Eğitimi Merkez Evi Müdürlüğünce halka Atatürk konulu filmlerin gösterilmesi, gece de Garnizon Komutanlığınca fener alayı düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (Kastamonu, 22 Ağustos 1980, s. 1).

## Sonuç

Kastamonu basını esas alınarak yapılan derlemeler neticesinde “Atatürk’ün Kastamonu’ya Gelişi, Şapka ve Kıyafet İnkılabı” kutlamalarının 1934 yılına kadar yapılmadığı anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk’ün çeşitli vesilelerle geldiği vilayetlerde “Gazi Günü” kutlamaları yapılmıştır. Daha önce başlayan Zonguldak’taki “Gazi Günü” etkinliklerinin Kastamonu basınında yer almasının bir etki meydana getirdiği ve kamuoyu oluşmasına katkı sunduğu söylenebilir. Ayrıca taşrada bir hareket ve enerji oluşturan Cumhuriyetin 10. Yıl kutlamalarının da etkisi olmuştur. Kastamonu’da ilk “Gazi Günü” kutlaması 23 Ağustos 1934 yılında Kastamonu Halkevi merkezli bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum Halkevlerinin Anadolu’daki sosyal ve kültürel etkisini göstermektedir. 1938 yılında ise Halkevi’ne ek olarak CHP semt ocaklarının katılımıyla muntazam programlar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin kutlamalar için halk ilk önce parti semt ocakları önünde toplanıp buralardan Cumhuriyet alanına doğru gelmiş, akşam etkinlikleri de CHP ocaklarında, CHP parti binasında ve Belediyede yapılmıştır.

1934 yılında Halkevi’nde başlatılan merasim, 1935 yılında Cumhuriyet Alanında yapılmaya başlamış ve bir müddet Cumhuriyet alanı törenlerin ilk başladığı yer olmuştur. Tören içeriği açısından bakıldığında ilk önce Cumhuriyet Alanında resmî tören, konuşma ve şiirlerle programlar yapılmıştır. Özellikle ilk kutlamalardan itibaren Atatürk’ün Kastamonu’dan ayrılırken yaptığı veda konuşması metninin okunduğu görülmektedir. Ayrıca ilk yıllarda Cumhuriyet Alanındaki kutlama ardından Kışla önüne gidildiği (1937-1938) ve buradaki Atatürk Anıtı önünde merasim yapıldığı görülmektedir.

Günümüzde “Atatürk’ün Kastamonu’ya Gelişi, Şapka ve Kıyafet İnkılabı” olarak yaygın ismiyle kullanılan kutlama etkinliğinin ilk yıllarda tam olarak adının konmadığı anlaşılmaktadır. Atatürk’ün sağlığında “Gazi Günü” olarak başlayan etkinlikler, 1936 ve 1943 yılında “Atatürk Günü” şeklinde isimlendirilmiş ve kutlanmıştır. Bu durum soyadı kanununun etkisi ile de izah edilebilir. Ancak daha sonraki yıllarda, örneğin 1937’de “Atatürk’ün Kastamonu’ya Teşrifinin Yıldönümü”, 1938’de “Atatürk’ün Kastamonu’ya Gelişi Günü” şeklinde ifade edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı başında, 1939 ve 1940 yıllarında tören yapılmamıştır. 1941-1945 yılları arasında törenler Halkevi önünde başlatılmıştır. Yine bu yıllarda Atatürk’ün 1925 yılında geldiği zaman misafir olarak kaldığı Olukbaşı’nda bulunan Terzi Emin Ağanın konağı önünde toplanma geleneği başlatılmıştır. Bu yıllarda Terzi Emin Ağanın evi önünde toplanan sporcuların buradan koşuya başlayıp Halkevi önüne kadar hatıra bayrağı taşıdıkları anlaşılmaktadır.

1946-1960 yılları arasında etkinlikler düzenli yapılamamıştır. 1954 yılı programında Atatürk’ün İnebolu, Taşköprü ve Daday kazalarında yapmış olduğu geziler de dikkate alınarak ilk defa programa ilçelerin dahil edildiği görülmektedir. 1953 yılında ilk defa Kastamonu Etnografya Müzesi önünde tören ve konuşmaların yapıldığı görülmektedir. Bu durum Atatürk’ün 31 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu’dan ayrılırken Müze önünde yaptığı veda konuşmasıyla ilişkilidir. Bütün kutlama etkinliklerinde öğretmen Cemal Koral’ın konuşması ve Atatürk’ün veda konuşması aynen okunmak suretiyle programlarda yer almıştır. Bu dönemde kutlama faaliyetlerinin düzenli yapılamaması çok partili hayata geçişte iktidar muhalefet ilişkileri kapsamında değerlendirilebilir. Daha önce faaliyetlerin Halkevi merkezli yapıldığı bilinmektedir, 1951’de Halkevlerinin kapatılmasının etkisinin olabileceği de akla gelmektedir. Ayrıca 27 Mayıs askeri darbesi sonunda 1960, 1961, 1962 ve 1963 yıllarında kutlamalar yapılmamıştır.

1964 yılından itibaren programlara Olukbaşı Mevkii dahil edilmiştir. Bu tarihten itibaren Atatürk geldiği zaman karşılama sırasında oynanan Sepetçioglu oyunu artık geleneksel olarak her yıl programda yer almıştır. Günümüzde şapka ve kıyafet inkılabı hakkında İnebolu’daki tarihi nutkunun daha geniş ve kapsamlı olduğu, İnebolu’dan başlamak üzere Kastamonu ve Ankara’ya doğru giderken düşüncelerini daha kapsamlı izah ederek inkılabı gerekçeleriyle izah ettiği bilinmektedir. Bu bakımdan önemli olan İnebolu’da ve diğer ilçelerde ilk yıllarda bir faaliyet bilgisi bulunamamıştır. 1965-1966 yılı kutlamaları daha kapsamlı olmuş, protokol İnebolu’daki etkinliklere de düzenli katılmaya başlamış, bu tarihten itibaren İnebolu programa dahil edilmiştir. 1960’lı yıllarda etkinlikler için bürokrasi ve siyaset dünyasından il dışından katılımlar da olmaya başlamıştır. Programlarda davet ulaşan kişilerin il dışından kutlama ve tebrik telgrafları gelmeye ve programlarda yer verilmeye başlamıştır.

27 Mayıs 1960 askerî darbesinden sonra Türk Kültür Derneği adıyla bir teşkilatlanma yapılmış, 1963 tarihinde Halkevleri adını alan bu teşkilata bağlı çeşitli velayetlerin Halkevleri programa katılmaya ve folklor gibi alanlarda katkı sunmaya başlamışlardır. 1964 yılında kapsamlı törenler yapılmaya başlanabilmektedir. Bu yıllarda programa Çankırı Valisi ve Çankırı Orta Menzil Komutanı katılmıştır. Bu yıllarda etkinliklerde inkılap yerine “Şapka Devrimi”, “Şapka Devrimi Törenleri” ifadeleri kullanılmaya başlanmış ve 1985’li yıllara kadar bu ifade törenlerde yapılan konuşmalar ve basın haberlerinde hakim görülmektedir. 1970’li yıllardan itibaren programlar Kastamonu’ya girişte Pırlaklar Mevkiinden itibaren Olukbaşı’nda başlatılmıştır. Oradan Etnografya Müzesi önünde bir tören ve Cumhuriyet Meydanı’nda tören yapılması şeklinde gelişmiştir. Öğleden sonra da folklor gösterileri, sportif faaliyetler, gece de fener alayı düzenlenmesi şeklindedir. 1976-1979 yıllarındaki

kutlama etkinliklerinin sönük geçtiği eleştirileri yapılmıştır. Bu eleştirilerin ardından 1980 yılında daha kapsamlı bir program yapılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Kastamonu’da Şapka ve Kıyafet İnkılabı kutlamaları yerel milli bir gün olarak 1934 yılından itibaren zaman zaman aksamlar olmuş ise de kutlanmaktadır. Kutlamaların zaman içinde her yıl edinilen tecrübelerin ışığında ve kronoloji esas alınmak suretiyle tarihi arka plana uygun olarak tekâmül gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bir önceki yılın programlarının üzerinden yeni kutlama programlarının hazırlıklarının yapılması zaman zaman kutlamaları sıradanlık eleştirisine de maruz bırakmıştır. Kutlamaların parlak ve kapsamlı veya sönük geçmesi Atatürk’ün vefatı, İkinci Dünya Savaşı dönemi, çok partili hayata geçişin iktidar muhalefet ilişkileri, Halkevlerinin kapatılması, 27 Mayıs askeri darbesi gibi olayların etkisiyle açıklanabilir. Bütün bu etkenlere rağmen günümüzdeki ifadesiyle “Atatürk’ün Kastamonu Gezisi, Şapka ve Kıyafet İnkılabı” kutlamaları halen çeşitli etkinliklerle kutlanmakta, Atatürk’ün ziyaret sırasında gittiği ilçeler de programlara dahil edilmek suretiyle Kastamonu resmi kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve halkın katılımıyla bir yerel millî gün olarak kutlanmaktadır. Bu bağlamda kutlama geleneğinin oluştuğu ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e olan saygı ve sevginin kutlama programları yoluyla yaşatıldığı anlaşılmaktadır.

## Kaynakça

- Akbulut, D. A. (1995). Samsun'da gazi günü ya da 19 mayıs bayramı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI (33), 771-779.
- Atatürk, M. K. (1981). *Nutuk*, C.II. (1920-1927), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Çelebi, E. (2014). Millî Mücadele'de Kastamonu. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10 (19), 105-117.
- Çelebi, E. (2023). Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'da Genel Durum (1918-1923). *Kastamonu Tarihi Araştırmaları (Şehir, Toplum ve Ekonomi)*. Berikan Yayınevi. 457-494.
- Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamaları. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, (9), 119-143.
- Doğrusöz. (24 Ağustos 1938). *Doğrusöz*, 1. (23 Ağustos 1940). *Doğrusöz*, 1. (26 Ağustos 1941). *Doğrusöz*, 1. (25 Ağustos 1942). *Doğrusöz*, 1-2 (24 Ağustos 1943). *Doğrusöz*, 1. (26 Ağustos 1944). *Doğrusöz*, 1. (25 Ağustos 1954). *Doğrusöz*, 1. (24 Ağustos 1963). *Doğrusöz*, 1-2. (24 Ağustos 1964). *Doğrusöz*, 1. (24 Ağustos 1965). *Doğrusöz*, 1. (24 Ağustos 1966). *Doğrusöz*, 1. (24 Ağustos 1967). *Doğrusöz*, 1. (24 Ağustos 1968). *Doğrusöz*, 1. (25 Ağustos 1969). *Doğrusöz*, 1.
- Eski, M. (2002). *Atatürk'ün Kastamonu gezisi* (1. baskı). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Karadeniz. (25 Ağustos 1969). *Karadeniz*, 1-2. (24 Ağustos 1970). *Karadeniz*, 1. (24 Ağustos 1971). *Karadeniz*, 1. (24 Ağustos 1972). *Karadeniz*, 1. (22 Ağustos 1973). *Karadeniz*, 1-2.
- Kastamonu. (28 Ağustos 1932). *Kastamonu*, 1. (27 Ağustos 1933). *Kastamonu*, 1. (27 Ağustos 1934). *Kastamonu*, 1. (27 Ağustos 1935). *Kastamonu*, 1. (25 Ağustos 1936). *Kastamonu*, 1. (23 Ağustos 1937). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1964). *Kastamonu*, 1-3. (24 Ağustos 1965). *Kastamonu*, 1-2. (24 Ağustos 1966). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1967). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1968). *Kastamonu*, 1. (23 Ağustos 1975). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1976). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1977). *Kastamonu*, 1. (24 Ağustos 1978). *Kastamonu*, 1. (23 Ağustos 1979). *Kastamonu*, 1. (22 Ağustos 1980). *Kastamonu*, 1-2. (22 Ağustos 1974). *Kastamonu*, 1-2.
- Özgen, Y. (2011). *Arşiv belgelerine göre Atatürk'ün Çankırı gezisi*. Çankırı Belediyesi Yayınları.
- Tunçay, M. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tek-parti yönetiminin kurulması (1923-1931)*. Yurt Yayınları.
- (Yazıksız), N. A. (1340). Milli bayramımız. *Anadolu Mecmuası*, 1 (5), 161-164.
- Yenises. (26 Ağustos 1959). *Yenises*, 1. (24 Ağustos 1964). *Yenises*, 1-2. (24 Ağustos 1965). *Yenises*, 1. (24 Ağustos 1967). *Yenises*, 1. (23 Ağustos 1968). *Yenises*, 1.
- Yılmaz, M. S. (2005). Atatürk'ün Kastamonu gezisi ve şapka inkılabı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 223-232.
- Yılmaz, M. S. (2008). *Arşiv belgelerinde Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu gezisi*, Töre Yayınevi. Kastamonu, 2008.



### **EK-I 1980 Yılı Kutlama Programı**

Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişlerinin ve Şapka Devriminin 55. Yıldönümü Kutlama Programı: 22 Ağustos Cuma günü 13.00'dan itibaren resmi daireler ve özel kuruluşlarla işyerleri cadde ve meydanlar bayraklarla donatılacak ve ışıklandırılacak. Günün anlamıyla ilgili olarak kurulacak taklar aşağıda belirtilen yerlere kurumlarca kurulacaktır.

Ticaret Odasınınca Olukbaşı'na, Belediye Başkanlığınca Nasrullah Köprüsü civarındaki cadde üzerine, Orman Müdürlüğüne adliye binası önündeki cadde üzerine, YSE Müdürlüğüne hükümet köprüsü üzerinde, Şeker Fabrikasınınca pancar şefliği binası önünde, Karayolları 15. Bölge Müdürlüğüne Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü önündeki yol üzerine, DSİ 23. Bölge Müdürlüğüne PTT önünde cadde ve meydanlara asılacak dövizler ve bayraklar belediye başkanlığınca tahsis edilecektir. Kastamonu kalesi projektörlerle hafta boyunca akşamları Belediyece ışıklandırılacak. Cadde üzerindeki dükkân, mağaza, işyeri ve bankalara Atatürk portreleri asılacak ve geceleri ışıklandırılacaktır. Olukbaşı'ndaki törene getirilecek ses yayın cihazı Halk Eğitim başkanlığınca müze ve Cumhuriyet alanındaki törenler için Belediye Başkanlığınca temin edilecek ve kurulması sağlanacaktır. Büstü taşıyacak araba garnizon komutanlığınca temin edilecektir.

23 Ağustos 1980 Cumartesi günü saat 09.30 da başta bayrak kıtası olmak üzere sembol protokolü teşkil eden zevat, tören birliği, izciler, orta ve yüksekokul öğrencileri, folklor ekipleri spor kulüpleri, dernek ve teşekkül temsilcileri Atatürk ü temsili olarak karşılamak üzere Pırlaklar yol kavşağında yerlerini almış olacaklardır. Atatürk'ün şehre girişleri saat tam 10.00 da kaleden yapılacak top atışı ile halka duyurulacak ve bu sırada tören korteji yukarıdaki sıraya göre Olukbaşı yönünde yürüyüşe geçecektir. Programın bu bölümünü Yavuz Cihat Bayındır, Adnan Tiftik, Mustafa Hancı yürüteceklerdir.

Tören korteji Olukbaşı'na yaklaşınca şehir bandosu karşılama marşını çalacaktır. Atatürk'ün 23 Ağustos 1925'te misafir kaldıkları terzi Mehmet Emin Ağa'nın konak yeri önünde kısa bir duraklama olacak Kastamonu adına Belediye Başkanı V. Adil Ataulusoy tarafından bir konuşma yapılacaktır. Bunu Kastamonu folklor ekiplerinin oynayacağı oyunlar izleyecektir. Bundan sonra kortej aynı düzende yürüyüşe geçecek, Belediye Bandosu Atatürk ile ilgili marşlar çalarak müze önündeki yerini almak üzere hareket edecektir. Programın bu bölümünü Yavuz Cihat Bayındır, Adnan Tiftik, Mustafa Hancı yürüteceklerdir.

Kortej müze binasına yaklaşınca bando tarafından karşılama marşı ile selamlanacaktır. Bayrak kıtası ile protokole dâhil zevat müze bahçesindeki yerlerini almış olacaklar. Sembol arabası ile tören korteji cadde üzerindeki yerini almış olacaktır. Dr. Vali Mustafa Gönül tarafından müze binası önünde günün mana ve önemini belirten bir konuşma yapılacaktır. 30 Ağustos 1925 tarihinde Atatürk'ün Kastamonu'da söylediği devrim söylevi Turan Korkmaz tarafından okunacaktır.

Konuşmalar sona erince protokole dâhil zevat ve halk müzedeki Atatürk köşesini gezecektir. Daha sonra kortej Cumhuriyet Alanında yapılacak törende yerlerini almak üzere yürüyüşe geçecektir. Programın bu bölümünü Mustafa Yüksek, Zühtü Yaman birlikte yürüteceklerdir.

Kortej ve protokole dâhil zevat Cumhuriyet Alanındaki yerlerini alınca tören komutanı Y. Cahit Bayındır tarafından verilecek bir komutla birlikte dire ve teşekküller protokol sırasına göre hazırlanmış oldukları çelenkleri amirleri tarafından anıta koyacaklardır. Verilecek "ti" işareti üzerine saygı duruşuna geçilecek bunu takiben bando eşliğinde istiklal marşı çalınacaktır.

İstiklal Marşından sonra Cemil Geçmen tarafından Atatürk'ün Kastamonu'dan ayrılışlarında Merhum Öğretmen Cemal Koral tarafından o gün söylenen söylevi okunacaktır. Bunu Özdemir Tan tarafından okunacak Atatürk'ün veda nutku izleyecektir.

Programın bu bölümünü Y. Cahit Bayındır, Adnan Tiftik birlikte yürüteceklerdir. Öğleden sonra Belediye Başkanlığınca temin edilecek davul zurna ekibi Halk Eğitim Başkanlığı Ekibi ile birlikte şehrin belirli yerlerinde davul zurna çalacaklardır. Halk Eğitimi yayın odasında 14:00-17:30 arasında millî marşlar yayınlanacaktır. Halk Eğitimi Merkez Evi Müdürlüğüne halka Atatürk'le ilgili filmler gösterilecektir. Programın bu bölümü Adnan Tiftik, Hakkı Gökbeşe müştereken yürüteceklerdir.

Gece, saat 22.00'den itibaren Garnizon Komutanlığınca fener alayı düzenlenecektir. Bu program Belediye Başkanlığı, Garnizon Komutanlığı, Millî Eğitim ve Kültür Müdürlüğüne işbirliği ile düzenlenecektir. Kutlama programı görevlilere emir, halka ve kuruluşlara davetiye niteliğindedir. (Kastamonu, 22 Ağustos 1980, s,1).